

תוכן עניינים

2	מבוא.....
5	תודעה אופוזיציונית – רקע תיאורטי.....
8	הומוסקסואלים ולסביות לפני הקמת האגודה.....
13	הקמת האגודה – העלון הראשון.....
16	”העולם הגדול” – הקשר עם ארגונים זרים.....
23	”הנשים התעוררו” – מתיחות מגדרית באגודה.....
29	”התנהגותם עלולה להביא לנזק” – חריגות והתרסה מול מהוגנות ושתדלנות.....
30	המישור החברתי.....
34	המישור הפוליטי.....
39	”נעימים ונעמות” – ההפגנה של 1979.....
41	סיכום.....
44	ביבליוגרפיה.....
46	נספחים.....

מבוא

האגודה לשמירה על זכויות הפרט הוקמה באמצע שנות ה'70 במדינת ישראל הצעירה. כיום, אין אדם שלא מכיר את המרכז המיתולוגי בגן מאיר ומודע למצעדי הגאווה ולאישים בולטים בקהילה שמופיעים באופן תדיר בתקשורת. בתוך הקהילה עצמה מתקיימים דיונים ערים על מקומן של נשים בתוך העשייה, הדומיננטיות של גברים לבנים הומונורמטיביים בניהול האגודה והאם בכלל ניתן לדבר על הקהילה בתור קהילה. ישנן האשמות על כך שמנהלי הקהילה מובילים אותה בכיוון שמרני שמבטל את הייצוג של חלקים נכבדים בקהילה ומוחק מאבקים של מגזרים מדוכאים אחרים בחברה הישראלית. המדיניות נוחלת הצלחה ונראה כי קיום הקהילה מקבלת חיבוק דב מן הממסד ואף מתגייסת בפטריוטיות כדי לייצג את המדינה בחוץ לארץ. יש כאלו שיתהו כיצד נוצר המצב הזה והיכן נעלמה רוח הלחימה שהשיגה לקהילה את כל מה שהיא נהנית ממנו היום. מקריאה היסטורית ניתן להבין כי הרבה מהבעיות שאנשים מצביעים עליהם באגודה כיום ושאת חלקם הזכרתי כבר, ניתן למצוא עוד בימיה הראשונים של האגודה. האגודה הוקמה על ידי גרעין מייסד שמנה בעיקר גברים לבנים ואמידים ששאפו לשפר את דימויים החברתי. נשאלת השאלה אם כך כיצד החלה הפוליטיקה של ההתנגדות וכיצד נולדה התודעה האופוזיציונית באגודה.

כדי לענות על שאלה זו איעזר במספר מקורות. ראשית יש ליצור מסגרת תיאורטית ולהגדיר מהי תודעה אופוזיציונית וכיצד תודעה כזו מתפתחת. המסגרת הזאת תאפשר לי לעבד את החומר שנגלה מהמקורות הראשוניים ולהבין כיצד יש לנתחו. לאחר מכן יש לבסס רקע היסטורי ולהבין באיזו קרקע צמחה האגודה ומה היו התנאים איתם חיו חברי וחברות הקהילה בישראל עד להקמתה. לאחר מכן אציג את הקמתה של האגודה, מה הייתה הצהרת הכוונות הראשונית שלה וכיצד היא ביססה את המבנה הארגוני שלה. מי היו הנפשות הפועלות וכיצד היא החלה לאסוף סביבה את מה שהיום מהווה הקהילה הגאה.

בשלב זה אנסה למפות את המתחים העיקריים ששררו באגודה בשנותיה הראשונות ואנסה לבחון כל אחד מהם בציר כרונולוגי של השתלשלות האירועים. שלושת הצירים שמצאתי כחשובים להסתכלות היו:

1. היחסים בין האגודה לארגונים המקבילים בחו"ל

2. היחסים בין נשים וגברים באגודה

3. המתיחות בין מדיניות שמרנית לבין רצון לכוון אלטרנטיבה פוליטית

דרך נקודות הסתכלות אלו אנסה לבסס הסתכלות מקיפה על האירועים ולבחון כיצד האגודה השתנתה מגוף מאוד פרו ממסדי לאתר שיכול גם לאכלס פעילות פוליטית חתרנית ולא לפחד לאתגר את הממסד ואת המוסכמות של החברה הכללית בכל הנוגע למיניות ומגדר.

לבסוף אבדוק את ההפגנה הראשונה של הקהילה הגאה שהתרחשה בישראל בשנת 79' ואנסה לראות את האירועים הישירים שהביאו לפריצתה. מי היו הנפשות הפועלות וכיצד בעצם האירוע מהווה מיצוי של המתחים החבויים והקונפליקטים הגלויים שהתרחשו באגודה בשנים שלפני כן. ההפגנה למעשה מהווה את נקודת הסיום בעבודה שכן הפגנה בפנים גלויות יכולה להיחשב כמהלך המתעמת הראשון שהאגודה תמכה בו והחלה שנים של שימוש בכלים פוליטיים ישירים יותר בנוסף לפוליטיקה הממסדית שהאגודה כבר הפעילה בהצלחה מסוימת עוד לפני כן. ההפגנה מהווה למעשה מימוש מהותי ראשון בשטח של תודעה אופוזיציונית ולכן ראוי שאבחן את השתלשלות העניינים עד להתרחשותה.

לרשותי עמדו מספר מקורות ראשוניים ביניהם הפרוטוקולים של ישיבות הוועד בשנים הראשונות ופרסומים רשמיים של האגודה בימיה הראשונים. בנוסף לכך נעזרתי מעט בדיווחי תקשורת מהשנים ההם. לדאבוני, רבים מהאנשים שהיו פעילים אז כבר לא חיים כיום ואלו מהם שכן, לא תמיד ששים לדבר על אותם ימים, כל אחד ואחת מסיבותיה שלה. כן הצלחתי לערוך ריאיון עם חנה קליין, חברת וועד ופעילה מרכזית, שעזר לחשוף חלק מהלך הרוח מאחורי המילים המחושבות והפורמאליות של הפרוטוקול.

לא קל לנסות ליצור תמונה אחידה מתוך מספר מועט יחסית של מקורות אך למזלי המקורות הללו התגלו כמפורטים למדי והצליחו לצייר תמונה חיה ושוקקת של אותם ימים. בנוסף, תמיד קיים המתח בין הרצון לדבוק במסגרת תיאורטית ולייצר טיעון תיאורטי תקף לבין הצורך לא למחוק או להתעלם מאירועים והתרחשויות שלא בהכרח תואמים לאותו מהלך. מעבר לכך, קיים הרצון להתייחס לשלל האוכלוסיות המרכיבות את הקהילה כיום אך אלו לא היו עוד קיימות בתודעה של אותן הימים וקיים הצורך לשמור על עולם המושגים והשפה של בני ובנות התקופה. האתגרים האלו

היו נוכחים בראשי לכל אורך כתיבת העבודה ותרמו לא מעט לעיצובה. האם עמדתי בהם, אין לדעת, לא ניתן תמיד לייצר דרך בטוחה לגבור עליהם.

חקירת העבר של האגודה מספקת לנו הבנה טובה יותר של ההווה שלה ורעיונות לעתיד שלה. מעבר לכך, היא מהווה מקרה מרתק להתגבשות של קהילה והתעוררות של אותה קהילה למאבק בתנאים שנראים אבודים. קל לנסות ולשפוט את הנפשות הפועלות ולהאשים צד כזה או אחר בדיכוי או צרות אופקים אך יש לזכור כי כל אדם הוא יציר תקופתו וכאשר החברה הכללית כל כך אלימה, גם אלו שמתייצבים מולה יכולים להיראות אלימים ומיושנים בעיניים של הקורא העכשווי. כתיבת היסטוריה היא מהלך קשה וניסיון להבנות אותה בעיניים תיאורטיות, הוא קשה עוד יותר. יחד עם זאת, הרווח גובר על הקושי וחשוב לחשוף את העבר של ה"חריגות" המגדרית והמינית בישראל ולא להניח לאותן קולות לשקוע בתהום הנשייה.

תודעה אופוזיציונית – רקע תיאורטי

כדי לסקור היסטורית את ימיה הראשונים של האגודה ולהבין כיצד התהוותה תודעה אופוזיציונית בקרב הארגון יש להבין כיצד ניתן להגדיר תודעה אופוזיציונית וכיצד תודעה כזו מתהווה. תודעה אופוזיציונית מתפתחת גם בקרב פרטים וגם בקרב קבוצות אך לרוב תידרש קבוצה כדי לדחוף אנשים לסוג כזה של תודעה. אם כך תודעה אופוזיציונית היא סוג מסוים של תודעה קולקטיבית. תודעה קולקטיבית מתפתחת בעיקר כתוצאה מחוויות משותפות אשר בונות סולידריות והיכרות.¹ אך לא כל סוג של תודעה קולקטיבית מתפתחת בהכרח לתודעה אופוזיציונית. סוג זה של תודעה שמור לקבוצות אשר מצויות תחת דיכוי במסגרת של היררכיה חברתית. לכן צעד חשוב להתפתחות של תודעה אופוזיציונית קשור בדבר שהוא מעבר להבחנת הקבוצה שלך במסגרת תודעה קולקטיבית. ההבחנה הזו צריכה להיות מלווה גם בהעדפה של הקבוצה שלך על פני הממסד.² לצורך ההגדרה, כאשר אכתוב על הממסד איעזר במושג ההגמוניה. ההגמוניה היא למעשה השדרה המוסרית, תרבותית ואידיאולוגית של חברה אשר קובעת את חוקי המשחק ומצדיקה מערכות שליטה חברתיות.³ כאשר ניגשים להבין תודעה אופוזיציונית חשוב לראות את ההשתחררות מהאידיאולוגיה השלטת בחברה. לכן ההגדרה שמצאתי עדיפה לתודעה אופוזיציונית היא:

*"An empowered mental state that prepares members of an oppressed group to act to undermine, reform, or overthrow a system of human domination"*⁴

כיצד אם כן קבוצה מגיעה למצב בו היא מצויה באותו מצב מועצם המכין אותה להתעמת עם החברה הכללית. לפני שאגש לסוגיה זו יש לציין כי הקבוצה בה אני מתעמק, האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מורכבת בעצמה ממספר קבוצות שונות אשר המשותף להן היא חריגות בפרקטיקה המינית ולעיתים בזהות המגדרית ביחס לחברה הכללית ולאידיאולוגיה שלה בנוגע למיניות ומגדר. יש לזכור

¹ Blake E. Ashforth and Fred Mael, "Social Identity Theory and the Organization", *The Academy of Management Review*, Vol. 14, No. 1 (January, 1989), 21

² Neil Wieloch, "Collective Mobilization and Identity From the Underground: The Deployment of "Oppositional Capital" in the Harm Reduction Movement", *The Sociological Quarterly*, Vol. 43, No. 1 (winter, 2002), 56

³ Genevieve Negron-Gonzales, "Hegemony, Ideology & Oppositional Consciousness: Undocumented Youth and the Personal Political Struggle for Educational Justice", *ISSC Working Paper Series 2008-2009*, no. 36 (July, 2009), 4

⁴ Jane Mansbridge, "The Making of Oppositional Consciousness", in *Oppositional Consciousness: The Subjective Roots of Protest*, Ed. Morri Aldon & Jane Mansbridge (Chicago: Chicago University Press, 2001), 19

את האבחנה הקבוצתית הזאת כדי לא לטעות ולבחון את האגודה כיחידה הומוגנית. החלוקה שלה לקבוצות שונות היא מהותית כדי להבין את ההתפתחות של תודעה אופוזיציונית בקרב האגודה.

כדי להבין תודעה אופוזיציונית צריך לא לבחון קבוצות בצורה בינארית המחלקת קבוצות לבעלות תודעה אופוזיציונית או בעלות תודעה הגמונית. יש להסתכל על תודעה אופוזיציונית כרצף הנעה בין קבלת ההגמוניה להתנגדות, למעשה, לא קיימת קבוצה בעלת תודעה אופוזיציונית טהורה. תודעה אופוזיציונית מתפתחת כתוצאה מדיאלקטיקה של רעיונות הגמוניים עם רעיונות אשר נוגדים את ההשקפה ההגמונית.⁵ קהילה אשר מפתחת דיאלקטיקה כזו היא קהילה אשר התגבשה סביב אחרות וחריגות, קהילה שהתגבשה סביב פחד ובושה.

סובייקטים יכולים להתגבש לקהילות כדרך להתגבר על פחד ועל בושה. חריגות מהאידיאולוגיה ההגמונית מבנה בתוך הסובייקט פחד. הפחד נובע מהסנקציות שיכולות להיות מונחתות עליו כתוצאה מהחריגות שלו. בנוסף לכך, מתפתחת גם בושה. הבושה מתכתבת עם הפחד אך יש בה גם אלמנטים נוספים לפחד מסנקציות. הבושה מהווה את הקבלה של רעיונות הגמוניים של נחיתות והפנמתם. פעמים רבות אנשים הסובלים מרגשות חברתיים אלו של פחד ובושה מחפשים אנשים דומים להם כדי להפיג את הבדידות הנכפית עליהם. במקרה של קהילות גאות המתגבשות סביב נטייה מינית וזהות מגדרית הדבר בולט מאוד שכן לא ניתן לתייג תמיד את השונות על פי מראה ולכן אף סובייקט לא יכול לדעת מי כמוהו ומי לא, והאם יש בכלל עוד כמוהו בסביבתו הקרובה. קהילות חריגות מתהוות כאשר סובייקטים הסובלים מפחד ובושה מתאגדים יחד סביב מקור החריגות שלהם על מנת להתמודד עם הפחד ועם הבושה.⁶

קהילות כאלו שהתהוו סביב חריגות מהוות קרקע למשא ומתן המתנהל בין הסובייקטים בקהילה לבין הרעיונות ההגמוניים המקיפים אותם. קהילה חריגה איננה חסינה מפני השפעות של האידיאולוגיה שיוצרת אותה אך היא מאפשרת מקום להתמודדות וליצירת פרשנות אחרת. לא תמיד ניתן לדבר על דחייה מוחלטת של רעיונות הגמוניים אלא על יצירת מרחב המאפשר התמודדות איתם ויצירת אלטרנטיבה בטוחה להם. תמיד יהיה קיים מתח בין הרעיונות ההגמוניים לבין ההתנגדות אליהם והמתח הזה הוא שמבנה את הקהילה וממנו מתגבשת האלטרנטיבה שהיא יוצרת. כאשר

⁵ Genevieve Negron-Gonzales, "Hegemony, Ideology & Oppositional Consciousness...", 3-4

⁶ Ibid, 21-22

ההגמוניה משתנה, המתח משתנה ולכן האלטרנטיבה משתנה. התנגדות ותודעה אופוזיציונית היא לא תהליך סיום אלא מצב מתמד של משא ומתן וכך צריך לבחון אותה.⁷ כאשר מדברים על תודעה אופוזיציונית של ארגון מסוים צריך אם כן להבין שמדובר בתודעה המתאימה לזמן מסוים בו שררו תנאים מסוימים ולא כדבר אבסולוטי שניתן ליישם על כל קהילה חריגה בכל עת.

כדי להבין אם כן את התפתחות התודעה האופוזיציונית בקרב האגודה לשמירה על זכויות הפרט יש להבין את הרקע ההגמוני בו היא צמחה ולאפיין את המתחים בין הקבוצות השונות אשר הרכיבו אותה. מתוך הבנת הרקע והבנת המתחים, נוכל לגבש הבנה לגבי האלטרנטיבה שהתהוותה בקרב חברי וחברות האגודה ולראות כיצד התפתחה הנכונות להתנגד באופן פעיל לממסד אשר דיכא אותם ואותן.

⁷ Ibid, 40-42

הומוסקסואלים ולסביות לפני הקמת האגודה

במציאות החברתית של ישראל בשנות השבעים התקיים שיח לא אוהד כלפי כל מה שנחשב חורג מהתנהגות מינית הטרונורמטיבית. חנה קליין הגדירה את השמרנות הישראלית כאגרסיבית וכממהרת לסמן ולהכליל את מה ששונה. בציבוריות הישראלית הומוסקסואלים ולסביות תויגו ונודו.⁸ בספר החוקים של המדינה היה קיים סעיף אשר אוסר במפורש קיום של יחסי מין הומוסקסואלים (וניתן היה למתוח את הפרשנות כך שיכלול גם לסביות).⁹ החוק נאכף לעיתים נדירות שכן הייתה קיימת הוראה של היועץ המשפטי לממשלה משנות החמישים לא לאכוף אותו. אך קיומו של החוק מבטא את הלך הרוח הפוליטי כלפי חברי וחברות הקבוצה והוא היווה מקור לבושה וחוסר וודאות. כאשר בודקים כתבות בעיתונים ישראלים של השנים ההם התמונה המצטיירת של הומוסקסואלים ולסביות רחוקה מלהיות חיובית. כתבה מעיתון מעריב שהתיימרה לסקור את מצב ההומוסקסואליות בעולם המערבי קבעה כי: "מרבית ההומוסקסואליסטים רואים בצדק, בסטייתם מוס".¹⁰ הומוסקסואליות קושרה פעמים רבות עם אלמנטים אנטי סוציאליים כמו פשע. כך למשל בחר עיתון מעריב את הכותרת הבאה לכתבה המבשרת על לכידתו של רוצח סדרתי: "8 גופות נתגלו בביתו של הומוסקסואל בארה"ב".¹¹ עיתונים דנו בהסברים שונים להתפתחות התופעה ובין אם החריגה הוסברה בגלל תנאי גידול לקויים¹² או בגלל חריגות הורמונליות מעוותות¹³ התמה המרכזית נותרה בעינה, הומוסקסואליות היא התנהגות חריגה, רעה ואנטי סוציאלית. גם כאשר סוקרו דעות ליברליות יותר המקדמות דה קרימינלזיציה של הומוסקסואליות הטיעונים לכך נבעו מפגיעה בחופש הפרט, חוסר יכולת לאכוף ובזבוז משאבים של הרשויות.¹⁴

באקלים הזה אם כך, רוב ההומוסקסואלים והלסביות חיו בארון. לא היו כמעט הומוסקסואלים אשר הזדהו ככאלו באופן גלוי. הומוסקסואל או לסבית באותן שנים ידע מה הוא והבין כי מדובר בזהות שיש להחביא. הקושי הגדול היה למצוא אנשים שהם כמוך, חברי הקבוצה שלך. חנה קליין מספרת כיצד בילתה את רוב שנות חייה המוקדמות בחיפוש אחר לסביות אחרות. להומוסקסואלים גברים היו מקומות מפגש מוגדרים, גם אלו נודעו בגלל התיוג השלילי שלהם והם היו מקומות שאדם מן

⁸ חנה קליין (חברת וועד באגודה לשמירה על זכויות הפרט), ריאיון אישי, 4 באוגוסט 2013–08–20, 1

⁹ סימן ה' לחוק העונשין, ס' 351, תשל"ז 1977, ספר החוקים 278, 864

¹⁰ יהודה סבוראי, "חברת ה"מין השלישי" יצאה למרחב", מעריב, 9 באוגוסט 1964, 10

¹¹ "8 גופות נתגלו בביתו של הומוסקסואל בארה"ב", מעריב, 24 בדצמבר 1978, 2

¹² יהודה סבוראי, "חברת ה"מין השלישי"...

¹³ "מבנה הורמונלי מעוות נתגלה בנשים לסביות", מעריב, 16 בפברואר 1972, עמוד 18

¹⁴ עמוס נאור, "הומוסקסואל", דבר, 17 בדצמבר 1970, עמוד 11

היישוב לא היה רוצה להזדהות בהם ולשהות בהם יותר מדי סיכן אותך במפגש לא רצוי עם המשטרה.¹⁵

אך למרות המצב הקשה התקיימה רשת חברתית ענפה של גברים הומוסקסואלים עוד לפני הקמת האגודה ולמעשה עוד לפני קום המדינה. לגבי לסביות, קשה לדעת. קליין עצמה מתארת מצב של בדידות וניתוק ולא ידוע על מקומות מפגש מיוחדים. חסרים מקורות לגבי חייהן של לסביות לפני האגודה ולכן אתמקד בעיקר בחייהם של הומוסקסואלים, שכן עליהם קיים תיעוד רחב יותר. עוד בתקופת המנדט היו מקומות מפגש מוגדרים עבור גברים אשר אהבו לשכב עם גברים. הומוסקסואליות הייתה ידועה אם כי השיח כלפיה היה שונה. באותם ימים הישוב יהודי בארץ ישראל היה חוד החנית של תנועה לאומית בהתהוות כך שגילויי הומוסקסואליות יוחסו לטומאה המגיעה מן החוץ ומשחיתה את הישוב.

עפרי אילני מספק לנו הצצה למציאות הומוסקסואלית בימי המנדט במאמרו "נגע נפוץ במזרח". הומוסקסואליות נתפסה כמנהג אוריינטלי ולרוב ייצוגים שלה בתקשורת העברית של התקופה תיארו את הבעיה כבעיה ערבית או בעיה של ערוב גבולות בין היהודי והערבי. לרוב כאשר הגיעו לתקשורת תיאורים של הומוסקסואליות הייתה זו תוצאה של היקשרות בין יהודי וערבי, כאשר הערבי לרוב מתואר כאקטיבי וכמפתח. כך למשל מתוארים בהרחבה רומנים של ילדים יהודים, לרוב מוזנחים מהשוליים, חלקם באים מ"משפחה מבוססת בישוב" עם ערבים אשר יושבים ב"בתי הקפה ומשחקים קוביות".¹⁶

אתרים מרכזיים אם כן לקהילות של גברים הומוסקסואלים היו בבתי הקפה בדרום העיר. אילני מזכיר מספר בתי קפה מרכזיים כמו "קפה בגדדי" ו"קפה לורנץ" כמקומות ידועים בהם נפגשו גברים. גם חוף הים הוזכר כמקום ידוע בו גברים נפגשו למטרות אלו. חוף גורדון נותר מקום מפגש ידוע להומוסקסואלים גם לאחר התקופה המנדטורית.¹⁷ מיניות חריגה יוחסה גם לבריטים והיישוב התייחס בחומרה ליהודים אשר "התרועעו" עם קצינים וחיילים בריטיים. כמו במקרה של פעילות מינית עם ערבים, התייחסו לדבר כאל ערוב גבולות ואיום על היישוב ופעמים רבות אנשים אלו

¹⁵ חנה קליין (חברת וועד באגודה לשמירה על זכויות הפרט)..., 1

¹⁶ עפרי אילני, "נגע נפוץ במזרח: תיאורים של משכב זכר בימי המנדט", אסופת תיאוריה קווירית, 8

¹⁷ שם, 11

הוצאו להורג.¹⁸ גם כאשר היה דיון סביב התנהגות הומוסקסואליות מתוך היישוב היהודי כאשר היהודי הוא היוזם הדבר יוחס לגורמי שוליים. כך למשל דובר רבות על ההומוסקסואליות של ישראל דה האן, אך דה האן היה חלק מהיישוב החרדי והיה ידוע כאנטי ציוני אדוק. השיח על ההומוסקסואליות שלו וההתרועעות שלו עם צעירים ערבים שימשה כאמצעי להשמיץ אותו ולסמן שוב גבולות של פנים וחץ.¹⁹

קשה למצוא תיאורים אוהדים לקהילה ההומוסקסואלית בימי המנדט או לכל הפחות תיאורים אשר מובאים מפי ההומוסקסואלים עצמם ולא כחלק משיח המנוהל עליהם. תיאור מיינץ, לימים פעיל מרכזי באגודה לשמירה על זכויות הפרט, מספק תיאור על הקהילה המנדטורית המעורבת ושוקקת החיים. בשנות ה-30 מיינץ החל לעבוד בבית מלון על שפת ים המלח אשר שימש כבתי מרחץ ומרגוע עבור חיילים בריטיים ושאר אורחים חשובים. הוא מספק לנו תיאור עשיר על הגיוון הקהילתי והאווירה שם:

*"There were gays there, and some of them were extraordinary...only one treated me nicely – Mr. Paul...There were also two Arab employees there...There were also some Servants from Sudan there"*²⁰

מיינץ מספר על מגעים בין חיילים לעובדי המלון ועל אווירה פתוחה יותר בין הגברים העוסקים במנהג, ייתכן בגלל הריחוק הגיאוגרפי. שם מיינץ עצמו נחשף להומוסקסואלים אחרים ואף שהוא עצמו עוד לא הזדהה לחלוטין כהומוסקסואל ועוד לא היה פעיל מינית, הוא השתלב בתוך הרשת החברתית אשר התקיימה באותם ימים. מיינץ עצמו הופנה אל אדם מבוגר, מר. רוזנשטיין, יהודי ממוצא גרמני כמו מיינץ לפני שעזב את המלון כדי לשהות בירושלים. במכתב שנשלח למר. רוזנשטיין שהכיל בקשה למציאת מקום לינה ועזרה בהתאקלמות בעיר רשם חברו של מיינץ מהמלון את המילים "הוא אחד משלנו". ואכן אותו מר. רוזנשטיין המבוגר היה הומוסקסואל ידוע וחבר בכיר

¹⁸ שם, 19

¹⁹ שם, 22

²⁰ Amir Sumakai Fink, Jacob Press, *Independence Park: The Lives of Gay Men in Israel* (Stanford: Stanford University Press, 1999), 333

בקהילה.²¹ כך שכפי שניתן לראות כבר בתקופה המנדטורית הייתה קהילה שוקקת והיא הייתה גם מגוונת מבחינה אתנית, דבר אשר כפי הנראה השתנה מאוד לאחר הקמת המדינה.

מיינץ ממשיך לספק תיאורים חשובים ונדירים של חייהם של גברים הומוסקסואלים לפני הקמת האגודה. קבוצות רבות של גברים הומוסקסואלים התארגנו סביב קבוצות אתניות קיימות. מיינץ מזכיר קיומה של קליקה עיראקית ברמת גן שהייתה ידועה כקבוצה בפני עצמה.²² מהסיפור של תיאור ניתן לאפיין דפוס משותף לקבוצות חברתיות יציבות של הומוסקסואלים לפני האגודה. קבוצות חברתיות שהתקיימו, מעבר למפגשים מזדמנים בפארקים, סבבו סביב דגמים של פטרוניים מבוגרים ומאהבים צעירים שלהם. הגברים המבוגרים היו עמודי תווך של הקהילה ודרך קשרים שהם צברו עם מאהבים במהלך השנים נוצרה סביבם התגודדות. מיינץ מספר על המפגש עם קארו, גבר מבוגר ממוצא גרמני כמותו :

*"He was really the unofficial dean of the gays in Israel- he was what you would call in English a "screaming queen" "*²³

דוגמא נוספת ומעניינת ניתן למצוא בסיפור שמיינץ מספר על מפגש שלו עם מי שהיה בשנות החמישים שר השיכון ופונקציונר חזק במנגנון מפא"י, גיורא יוספטל. הוא מתאר כיצד יוספטל ריכז סביבו מאהבים צעירים על ידי שרשרת של מינויים פוליטיים, בעיקר בשנים שלו בסוכנות. ניכר כי הנישואים של יוספטל, לחברת מפא"י משפיעה אחרת, היו נישואי נוחות ומיינץ אף רומז על נטיות לסביות מצידה.²⁴ היו גם צורות אחרות של קשרים יציבים בין גברים, קשרים משמעותיים ללא אופי מיני. אך גם החברויות האלו התחילו בתור מפגשים מיניים מזדמנים מהפארק. זהבי, הידוע יותר בכינויו "מאדאם ווספה", חברו הטוב של תיאור ומאוחר יותר פעיל בעצמו באגודה, נפגש עם מיינץ בצורה זו.²⁵ גם חנה קליין מדברת על ההיכרות המוקדמת של כמה מחברי האגודה בצורה הזאת.

²¹ Ibid, 334

²² Ibid, 346

²³ Ibid, 340

²⁴ Ibid, 347

²⁵ Ibid 345-346

ניתן להבין אם כן שמפגשים מיניים מזדמנים בפארקים ובשאר מקומות המפגש מהווים את התשתית החברתית העיקרית של גברים הומוסקסואליים בישראל. מיינץ מציין את פארק בנימין בחיפה²⁶ וחנה קליין יודעת לספר על חוף גורדון וגן העצמאות בתל אביב. אפילו ספסלי רחוב בפינת בצלאל יפו היו ידועים כמקומות מפגש עבור גברים²⁷. היו קשרים חבריים לא מיניים בין חברים שונים בקהילה וחלקם בהחלט היו נפגשים בקבוצות אך רוב החיים הקהילתיים התקיימו סביב מה שקרוי "קרוזינג" (Cruising), שוטטות באחד מהמרחבים הידועים וחיפוש אחר מין מזדמן. מיינץ מכנה את הקרוזינג בפארק כסצנה החברתית העיקרית עבור הומוסקסואלים ותרבות שלמה התפתחה סביבה עם סלנג משלה ושעות פעילות ידועות.²⁸ אך הקרוזינג עצמו לא סיפק תחושה ממצה של חיי קהילה והעובדה שרוב האינטראקציה החברתית סבבה סביב מין מזדמן יצרה תחושה של בדידות וריקנות. הפארקים גם קיבעו את ההומוסקסואלים במעמד של חיי שוליים ולא אפשרו לבן אדם לחיות חיים מהוגנים. היה זה אורח חיים מוסתר מלא חרדות פן תיחשף ותוקע מהחברה הכללית. בקרב גברים כמו מיינץ אשר היו מבוססים ונטועים בישוב התעורר צורך בצורת מפגש אחרת, ארגון חדש של הקהילה. מיינץ מתאר זאת:

*"That's one of the reasons that I'm so active in the Agudah now. For me, to see that people can sit and talk – without drinking alcohol – that they can sit in a room and talk and meet one another, it's like a dream come true"*²⁹

על הרקע החברתי הזה הוקמה ב-1976 האגודה לשמירה על זכויות הפרט. היא סיבה עיקרית להקמתה הייתה חברתית. אנשים רצו לצאת מהמחשכים ולהצליח לקיים את חייהם בגלוי מבלי לאבד מהסטאטוס החברתי שלהם. הם הרגישו שהגיעה העת לעצב לעצמם מקום בתוך הציבוריות הישראלית.

²⁶ Ibid, 339

²⁷ חנה קליין (חברת וועד באגודה לשמירה על זכויות הפרט)... 1

²⁸ Amir Sumakai Fink, Jacob Press, *Independence Park: The Lives of Gay Men in Israel...* 345

²⁹ Ibid, 349

הקמת האגודה – העלון הראשון

הפגישה הראשונה של האגודה לשמירה על זכויות הפרט התנהלה ב-29 ליוני 1975. פגישה זו איננה מתועדת בפרוטוקולים של האגודה וניתן לדעת עליה מפרסום העלון הרשמי הראשון של האגודה, "בריש גלי"³⁰. גם תיאור מיינץ וחנה קליין יודעים לציין את יולי 1975 כזמן בו האגודה קמה. פרוטוקולים החלו להיכתב רק מספר חודשים מאוחר יותר. אתעכב מעט בפירוט על הגיליון הראשון של העלון שכן הוא מסמן בתוכו מגמות חוזרות להמשך. העלון הוא הפנים הרשמיות של האגודה והדרך העיקרית לתקשר עם חבריה וחברותיה. העלון שימש את האגודה כדי לתקשר עמדות אידיאולוגיות אך גם כדי לבשר על אירועים חברתיים קרבים שהאגודה מארגנת, כגון טיולים ומסיבות, וגם כדי לבשר על שינויים בהנהלה ופרטים טכניים לגבי חברות. ניכר כי מהתחלה היה חשוב לחברי הוועד המנהל לשמור על קורקטיות. כבר בעלון הראשון פורט בדייקנות מי נכח בפגישה הוועד הראשונה וסופקו של פרטים טכניים כמו שעות התקשרות טלפונית ותא דואר דרכו ניתן ליצור קשר. בעלון הראשון מבשרים למכותבים כי התקבלה ההחלטה להקים אגודה עותומאנית רשמית וחברי הוועד אף הדגישו כי ישכרו לשם כך שירות חוקי הולם. מעצם הפורמאליות שבניסוח ובדגש על הפרטים ניתן למצוא את הקו המנחה להמשך התדמית שהאגודה תסגל לעצמה בהתקשרות מול חבריה, ארגון מהוגן ושומר חוק השואף להיות מקובל בציבוריות הישראלית מיום היווסדו.

עוד נימה שתחזור רבות בהמשך הפעילות היא הנימה הסמכותנית. היה חשוב לאגודה לשקף כי היא פתוחה, דמוקרטית ושואפת לקלוט פעילים ופעילות. אך מהתחלה ברור הוא כי האגודה איננה ארגון דמוקרטי עממי ומבוזר. הדמוקרטיה מתבטאת באפשרות של כל חבר להביע דעתו באסיפות וכך להשפיע על החלטות הוועד. הוועד לאורך הפעילות כפי שאראה ישאף לשמור על ריכוזיות והדמוקרטיה באגודה היא פורמאלית במהותה. בעלון הראשון אנו רואים זאת בציטוט: "**לכל אחד מהמשתתפים הייתה הזדמנות להביע דבריו על מטרות הקמת הארגון**"³¹. מיד לאחר ציטוט זה, מופיעות ההחלטות שהתקבלו על הקמת האגודה. יודגש תמיד כי קוים דיון אך מהרגע שהתקבלה החלטה, רק הקו הרשמי יוצג. עדויות לחילוקי דעות ניתן יהיה למצוא רק בפרוטוקולים הפנימיים או דרך הערות שבעל פה, אשר הודות לחנה קליין היו לי פה ושם.

³⁰ ריש גלי, כרך א', מס' 1 (5.8.1975), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=905>

³¹ שם

דבר נוסף שניתן לחזות בו כבר מהגיליון הראשון הוא החשיבות עם קיום הקשר עם ארגונים מחוץ לארץ. כמעט כל גיליון של "בריש גלי" יתורגם גם לאנגלית והאגודה תמיד דאגה שיהיה אדם שתפקידו הוא להוות איש קשר עם ארגונים מחו"ל. העלון הרשמי עצמו יופץ גם תמיד עם עותק מתורגם אל אותם ארגונים והפרקטיקה הזו מתחילה כבר בגיליון הראשון. גם במטרות הארגון הרשמיות כפי שמיד ניוכח קשר עם ארגונים דומים בחו"ל מודגש. לכן חשוב לציין את עובדת קיום התרגום כבר בגיליון הראשון.

לב הגיליון הראשון של העלון הרשמי מודגש להצגת ששת המטרות הרשמיות שהארגון הציב לעצמו. כאמור, לא ניתן לדעת מה היה אופי הדיון שהתנהל לגביהם וכיצד הם הוסכמו. פרוטוקול רשמי עוד לא היה ולא ניתן היה להשיג איש מהנוכחים באותו מפגש גורלי. ששת המטרות שהוצגו בעלון הראשון ישמשו להנחות את האגודה בהמשך פעילותה בשנים הקרובות ויחזרו תדיר בצורה כזו או אחרת בהמשך הפעילות. ששת המטרות הן:³²

1. עידוד אנשים שנתקלים בקשיי הסתגלות לחיים החדשים אותם גילו.
2. עזרה לגייס³³ שהופרעו ע"י משרד ממלכתי, או ארגון כלשהו אחר ללא אשמתם, ושלהם נראה הדבר כהתנכלות וניסיון לפגוע בהם.
3. הסבר והדרכה בריאותית למחלות מין. הכוונה וטיפול נכון ע"י רופאים מוסמכים.
4. הסברה נכונה להומוסקסואלים והטרוסקסואלים על חיינו, שתינתן ע"י הארגון הרשמי שקם.
5. חיי חברה ותרבות לחברת הגייס בא"י.
6. יצירת קשר עם ארגונים דומים בעולם הגדול.

ששת המטרות הללו מצוינות כאן ואפנה אליהן עוד בהמשך. כל אחת מהן מצביעה על כוונה גלויה אך מכילה גם תוכן סמוי המרמז על הנטיות התרבותיות והחברתיות של מנסחיה. לכן חשוב תחילה להראות אותן במלואם.

³² שם

³³ זהו תרגום פונטי למונח gays אותו אמצה האגודה מראשית דרכה בשיח הפנימי דרך פרוטוקולים והעלון. כלפי חוץ נעשה השימוש במונח הומוסקסואלים

בהמשך אשרטט את פעילות האגודה בהתאם למספר צירים מרכזיים אשר רלוונטיים להבנת התפתחות האגודה אל עבר תודעה אופוזיציונית. אין כמובן אפשרות להביא בפני הקוראת את כל המידע הרלוונטי ולכן ייעשה סינון תוך ניסיון לשמור על פירוט רב ככל הניתן ויצירת נרטיב כרונולוגי בנוגע לכל ציר.

"העולם הגדול" – הקשר עם ארגונים זרים

חשוב לעמוד על הקשר של האגודה עם ארגונים מחו"ל (בייחוד צפון אמריקה) מהסיבה הפשוטה שההפגנה הראשונה שהתנהלה בארץ בפנים גלויות, שיאה של התפתחות התודעה האופוזיציונית לדעתי, הוצתה על ידי נוכחותם של חברי קהילה מחו"ל. אך הקשר עם חו"ל חשוב גם מסיבה נוספת. הוא מגלה לנו משהו על אופיו של הארגון, ארגון המנוהל במהותו על ידי גברים אשכנזים בעלי נטייה מערבית השואפים לסגל לעצמם תדמית מערבית, נאורה ומתקדמת. לכן הקשר עם חו"ל נתפס תמיד כחשוב. היו כמובן גם סיבות חשובות אחרות כמו הפקת לקחים והשגת תמיכה חומרית ורעיונית. אך ניכר מן ההתחלה כי הקשר עם חו"ל מהווה משהו מעבר לשיקולים "קואליציוניים" פשוטים ויש בו חשיבות מהותית מעצם קיומו בלבד.

הקמת האגודה בארץ התאפשרה הודות לחשיפה שהייתה להתרחשויות שקרו בחו"ל. ישראל הייתה מדינה קטנה, יחסית מבודדת ומאוד שמרנית. אך בכל זאת, הדים מחוץ לארץ הגיעו לגם כאן, בייחוד דרך אנשים שהגיעו מחו"ל אך לא רק. הקהילות בחו"ל היו גדולות יותר, מבוססות יותר וכבר פעלו שם ארגונים פוליטיים מבוססים. הארגון נתן את אותותיו ואכן בחו"ל, דברים הרגישו טוב יותר וכל דבר שהגיע משם, נראה טוב יותר. החדשות מהניכר בישרו לרוב על התפתחויות חיוביות שנראו כאן כמציאות רחוקה אך ספקו גם מוטיבציה לפעילות שכן כעת היה ידוע שדברים יכולים להיראות אחרת. חשוב לזכור שבאותו זמן אנגליה כבר הסירה את הסעיף בחוק שאוסר על משכב זכר מספר החוקים (אותו סעיף אגב שהועבר לישראל ממנה בתורשה).³⁴ הומוסקסואליות הוסרה מרשימת ההפרעות של איגוד הפסיכיאטרים ובארצות הברית הארגונים הגאים החלו לצעוד אל עבר פוליטיקה פורמאלית לאחר שכבר זכו בהישגים ממשיים.

חנה קליין מספרת: "אני פשוט חיכיתי, קראתי פעם כתבה על זה שיש כנס לסביות בלונדון, זה היה בתחילת '72 נראה לי נרא קנאתי. אחר כך קראתי שהפסיכיאטרים בארה"ב הוציאו את ההומוסקסואליות מהפתולוגיות. מאוד התרשמתי ומאוד ... וזהו. אני פשוט חיכיתי, חיכיתי שיקרה משהו. חשבתי לעזוב את הארץ כי ידעתי שבחו"ל, בלונדון וארה"ב אני אוכל למצוא".³⁵ העיניים היו בהחלט נשואות מערבה מעבר לים. תיאו מיינץ מספק דוגמא לפעיל מרכזי באגודה שגם חווה את החיים בקהילה בחוץ לארץ באופן אישי ויודע לספר על ההשפעה:

³⁴ ה.ל.א. הארט, חוק חירות ומוסר (תל אביב: ידיעות ספרים, 2006), 5

³⁵ חנה קליין (חברת וועד באגודה לשמירה על זכויות הפרט)... 1

"During this time abroad, I learned how to live as a gay man, **and I saw that it might be possible in Israel to**³⁶. But when I came back to Israel, I went back into my routine... I wouldn't just say that I went back into the closet – I went back into the refrigerator"³⁷

גם סיוון מלכיאור היה איש העולם הגדול והגיע מחו"ל. במקור הוא נולד בשבדיה וטייל רבות בעולם ובאירופה.³⁸ גם אבי אנגל, היושב ראש הראשון של האגודה, הגיע מצפון אמריקה וטייל בעולם לפני שהשתקע בישראל.³⁹ התחושה הזאת של תסכול מהבושה והבדידות שסובלים כאן לעומת הפתיחות היחסית שזוכים לה בחו"ל ניכרת בדבריו של מיינץ וניתן להבין איך באותה שנה בה חדשות החלו לחלחל לארץ ומספר פעילים מרכזיים חזרו לחו"ל הוקמה האגודה. ידוע גם שאבי אנגל ששימש כיו"ר עד פרישתו היה גם הוא בחו"ל וכמוהו היו נוספים. קשה להעריך כמה ממקימי האגודה היו בחו"ל ואם כן לכמה זמן, אך ההשפעה של הקהילות מעבר לים הייתה ניכרת וההישגים משם נתנו אותותיהם.

כמו שציינתי, אחת מהמטרות המוצהרות של האגודה כפי שזו הוצהרה בעלון הרשמי הראשון הייתה לקיים קשר רציף עם ארגונים דומים מעבר לים. היה ידוע כאמור כי ארגונים כאלו היו כבר קיימים וכי הם היו מתקדמים יותר וגדולים יותר מהארגון המקומי החדש. בפגישה המאורגנת הראשונה הרשומה הוחלטו מספר החלטות הקשורות לקשר עם חוץ לארץ. הוחלט לתרגם את תקנון האגודה לאנגלית ונערכו גם דיונים בנוגע לנוסח האנגלי של הפניה הסטנדרטית שנשלחה לארגונים בחוץ לארץ.⁴⁰ בנוסף לכך הוחלט לפרסם את המודעה הסטנדרטית שפרסמו בעיתונות בנוסח באנגלית בעיתון Jerusalem post. לא מדובר על סיבה ברורה לכך, אך ניתן להניח שהיה רצון למשוך עוד פעילים ופעילות אשר הגיעו ממדינות דוברות אנגלית שכן להם כבר היה ניסיון עם התארגנויות פוליטיות דומות. תיאור מיינץ מספר כי בתחילת האגודה כבר היו מספר נשים דוברות אנגלית שהגיעו

³⁶ הדגשה נעשתה על ידי ולא מופיעה בטקסט המקורי

³⁷ Amir Sumakai Fink, Jacob Press, *Independence Park: The Lives of Gay Men in Israel...* 344

³⁸ דן ינוביץ', תולדות סיוון מלכיאור, האגודה לשמירה על זכויות הפרט, אוקטובר 1, 2009, <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=847> [גישה ב: פברואר 1, 2013]

³⁹ דן ינוביץ', תולדות אבי אנגל, האגודה לשמירה על זכויות הפרט, אוקטובר 1, 2009, <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=837> [גישה ב: פברואר 1, 2013]

⁴⁰ האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים – שנת 75-79 (תל אביב, 1975), 1

מצפון אמריקה והיה להן ניסיון והיכרות עם תכנים.⁴¹ חיה שלום, במאמרה על ההיסטוריה של קל"פ, נוגעת בעניין ההשתתפות של דוברות האנגלית מצפון אמריקה. ניכר כי הן מגיעות עם יתרון בולט על פני המקומיות משום שהן כבר מצוידות בידע אידיאולוגי קודם. בנוסף לכך רובן היו בישראל מטעמים של השכלה אקדמאית והן נתמכו על ידי משפחות מבוססות מארצות מוצאן. שני האלמנטים הללו בנוסף להבדלי שפה ותרבות יצרו תחושה לא נוחה של היררכיה פנימית בארגונים הלסביים הראשונים.⁴² באגודה אין סימנים לבעיה של היררכיה. חשיבותו של הוועד וצורת הניהול הריכוזית שלו וודאי עמעמה צורה אחרת של התבססות היררכיות. יחד עם זאת, ההשפעה האדירה של חו"ל הורגשה ונשים וגברים אשר הגיעו מחו"ל והתנסו בפוליטיקה גאה היו סמלים חיים להצלחה שמחכה באופן.

באוגוסט 1975 הכריזה האגודה דרך העלון הרשמי כי היא מאמצת לתוכה ארגון אשר עד עתה, לפחות לדברי העלון, פעל באופן עצמאי: "*Israel Hospitality*" ("אירוח בישראל") אשר פעל עד עתה כגוף עצמאי, אומץ על ידי האגודה. גוף זה מקיים קשר עם ארגונים דומים ברחבי העולם, ומקדם בברכה תיירים ומבקרים אשר מתעניינים בפעילויות שלנו. גוף זה מספק הצעות אשר להיכן לבלות ומה לעשות בישראל. מעתה ואילך, עבודתו של גוף זה תבוצע באמצעות הממונה על הסברה ויחסי-צבור של ארגוננו".⁴³ פחות מחודש לאחר תחילת פעילות האגודה הארגון סונף אליה באגף יחסי הציבור שלה. בהמשך הדרך הארגון עצמו יהיה למעשה הזרוע הפוליטית של האגודה בקשריה עם ארגונים זרים. החשיבות של הארגון הייתה בכך שאורחים מחו"ל כעת ישתתפו באופן יחסית קבוע במגוון הטיוולים שהאגודה ערכה ברחבי הארץ. הטיוולים של האגודה היו מהפעילויות המצליחות ביותר שלה והן צברו הצלחה רבה. באגודה יוחסה משמעות גבוהה לפעילויות חברתיות כגון מסיבות וטיולים בגלל אחוז המשיכה הגבוה שלהם. הומואים ולסביות בישראל השתוקקו לבלות אחד עם השני באווירה פתוחה. לאגודה היה חשוב לשדר שביכולתה לספק אווירה פתוחה, חופשית ונורמטיבית עבורם: "ידומה כי טיוולי השבת שלנו היו לשיחת היום בפי כל הקהילה ההומוסקסואלית. סיפורים ופירווי רכילות שונים נשמעים ברחבי הארץ על הטיוולים המפורסמים הללו...הייתה זו הפעם

⁴¹ Amir Sumakai Fink, Jacob Press, *Independence Park: The Lives of Gay Men in Israel...* 350

⁴² Haya Shalom, "The Story of CLaf: The Community of Lesbian Feminists," in *Sappho in the Holy Land: Lesbian Existence and Dilemmas in Contemporary Israel*, eds. Chava Frankfort Nachmias and Erella Shadmi, (Albany: SUNY Press, 2005), 42

⁴³ ריש גלי, כרך א', מס' 2 (21.8.1975), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=905>

הראשונה שבה נוכחו לדעת, כי להיות הומוסקסואל אין פירושו בהכרח הסתרות תמידית או שוטטות בגנים ציבוריים".⁴⁴

עד נובמבר 1975 כבר נערכו שלושה טיולים גדולים ברחבי הארץ. בכולן הייתה נוכחות גבוהה של דוברי אנגלית. הנוכחות של דוברי האנגלית היוותה גאווה עבור האגודה שכן הן ציינו אותה בעלון הרשמי. הנוכחות של דוברי האנגלית השפיעה על השיח והמונחים שלהם השתמשו בתור המונחים המקובלים בקהילה, דבר שנדמה כי משתמר עד היום. דוגמא לכך בתיאור הטיול השלישי בעלון הרשמי: "הוועדנו פנינו לקטע מחוף טבריה המכונה "חוף גיא" - או, באנגלית, "גיי ביץ"! - כך שהרגשנו ממש בבית".⁴⁵

בהדרגה הקשרים הקבועים עם ארגונים זרים, במיוחד דוברי אנגלית, התהדקו. משמות המכותבים השונים ניתן להסיק כי עיקר הקשר היה עם יהודים בקרב הקהילות הגאות בחו"ל. "Israel Hospitality" נהיה הזרוע המקשרת ובהדרגה ההתכתבות הקבועה יחד עם שליחת העלונים מעבר לים הועברה אליו.⁴⁶ הפעילות מול חו"ל התרחבה לקראת 1976 וניתן להבין שהתבססו קשרים רבים לא רק עם אישים שונים אלא גם עם ארגונים. התרחבות הפעילות מול חו"ל יצרה תגובה שהייתה טיפוסית לאגודה. לאחר ריכוז אחראיות המגעים אל הוועד התחיל תהליך התייעלות וארגון: "המשך ההתכתבות עם ארגונים אלה נקבע לפי מידת היענותם ותקבע ע"י קריטריונים מסוימים - ארגון יהודי, ארגון סטודנטים, ארגון לנשים וחברים, או לנשים בלבד. ארגונים שייענו ימשיכו לקבל חומר המתפרסם ע"י האגודה ולאחר תקופה של 4 חודשים של אי הענות תופסק עמם ההתכתבות. המעקב מתקיים ע"י כרטיסיות".⁴⁷ במקביל הוועד עודד הידוק של קשרים עם חברי קהילה מחו"ל. קשרים רבים נרקמו באופן אורגני דרך הטיולים המשותפים אך הוועד דאג ליצור אפיקי קשר נוספים. בעלום הרשמי יצאה קריאה פתוחה לחברי האגודה הרשומים להתכתב עם חברי קהילה מחו"ל כאשר הוועד היה החוליה המקושרת לחליפת המכתבים.⁴⁸ הבקשה לחליפת המכתבים חזרה מספר פעמים

⁴⁴ ריש גלי, כרך א', מס' 3 (נובמבר, 1975)

⁴⁵ שם

⁴⁶ האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים... 3

⁴⁷ שם, 4

⁴⁸ ריש גלי, כרך א', מס' 4 (ינואר, 1976), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=905>

ואמנם הדבר לא נאמר מפורשות אך ניתן להבין כי הוועד לא היה מרוצה מההיענות הנמוכה ומכך שיש יותר פונים מחו"ל מאשר מתכתבים מקומיים שניתן לקשרם איתם.⁴⁹

במסגרת הפעילות מול חו"ל התקיימו גם התייעצויות או לכל הפחות עדכונים בנוגע לפעילות התקשורתית של האגודה בישראל. בישיבה המתועדת בתקנון מדובר על עדכון ארגונים מחו"ל לגבי ההופעה הטלוויזיונית הצפויה בתכנית "השעה השלישית" ואף צוין מי מחו"ל ייודע על כך ומי לא.⁵⁰ בנוסף לכך הנוכחות של חדשות מחוץ לארץ הייתה גבוהה באסופה התקשורתית שהופיעה בעלון הרשמי. כל כמה גיליונות האגודה הייתה מפרסמת ידיעות מהעיתונות הישראלית הנוגעים לקהילה. חדשות מחו"ל תפסו מקום מרכזי. מובן שסיבה מרכזית לכך היא מיעוט הידיעות המקומיות בשלב ראשונה זה אך העדכון לגבי ההצלחות של הקהילה בחו"ל תפס מקום מרכזי. בנוסף לכך, חברים מחו"ל היו שולחים עדכונים תקשורתיים בשפת מקור ואלו כמובן שולבו בעלון בשמחה רבה.

הקשר עם חו"ל המשיך להתהדק אך לא רק אקסקלוסיבית עם הקהילה הגאה. כפי שצינתי רבים מהאנשים שעמדו בקשר עם האגודה מחו"ל היו חברי קהילה יהודים. בקהילה היהודית, כחלק מהאווירה הכללית בארצות הברית, הנראות של חברי קהילה גברה והם החלו לתפוס חלק בפעילות היהודית שם בתור הומוסקסואלים ולסביות. כתוצאה מכך בשנת 1976 איש קשר של האגודה בארצות הברית, מייקל אלקוט, מונה להיות משקיף מטעמה בוועידת הארגונים היהודיים של ארצות הברית.⁵¹ בשנת 1977 עברה האגודה התייעלות נוספת והוקמו וועדות קבועות לטיפול בעניינים השונים. "Israel Hospitality" נהיה הוועדה הרשמית לקשר עם ארגונים מחו"ל. הדבר מהווה המשך מגמה של קשר קבוע ושוטף עם הזרים, במיוחד אלו מצפון אמריקה.⁵²

ניו יורק נהייתה מוקד הקשר המרכזי של האגודה עם חברים בחו"ל. ביולי 1977 התכנס בניו יורק כנס של בית כנסת יהודי עליו בשם "בני אברהם". זהו אחד הארגונים המרכזיים בקשרי ישראל-חו"ל שקיימה האגודה. יונתן דנילוביץ' נשלח לניו יורק לנכוח בכנס וקיום הכנס קיבל דיווח נרחב ואוהד בעלון הרשמי של האגודה.⁵³ דנילוביץ' עצמו דיווח בעלון על התפתחות מסעירה: "הקונגרס

⁴⁹ ריש גלי, כרך א', מס' 7 (יולי, 1976), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=905>

⁵⁰ האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים... 7

⁵¹ שם, 18

⁵² שם, 25

⁵³ ריש גלי, כרך א', מס' 12 (יולי, 1977), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=919>

הבינלאומי הבא יתקיים בלוס אנג'לס באביב 1978, ואילו הבא אחריו - אם כולנו נתאחד ותהיה לנו תמיכה מספקת - יתקיים בתל-אביב בקיץ 1979, ויהווה את שיא האירועים של החיים ה"עליזים" בארץ"⁵⁴ היה זה אז כי נפלה ההחלטה לקיים כנס בישראל ב-1979. דנילוביץ' מכנה את הכנס הפוטנציאלי כ"שיא" של חיי הקהילה. המחשבה של אירוח חברי קהילה מחוץ לארץ וקיום כנס זר בישראל הייתה מרוממת רוח בהתחשב בחשיבות הגדולה שהוקנתה לקהילה בחו"ל ולקשר עמה. שנת 1977 אם כן היוותה נקודה חשובה בה הקשרים הגיעו לשיאם והקהילה בישראל קבלה מעמד רשמי וחשוב בקרב חברי הקהילה דוברי האנגלית.

באותו גיליון מתפרסם גם הרעיון להתחיל "עליזאדה", אירוע בסגנון האירועים הקהילתיים הצבעוניים המתקיימים בארצות הברית. ההודעה על ארגון ה"עליזאדה" התפרסמה כך: "מי מאתנו אינו מגלגל עיניים החו"לה ומתקנא בעמיתינו העושים חיים "עליזים באמת" - שיקום!"⁵⁵ בחו"ל אם כן קיימים החיים ה"עליזים באמת" והוועד מכריז ומחזק את הצורך להמשיך ולחקות את פעילות הקהילה שם גם במישור החברתי. כאן ניתן לחזות בהשפעה המחזקת של הקהילה בחו"ל. הידוק הקשרים איתה מביא את הוועד לפעול בצורה פומבית יותר מאי פעם ולהעז ולארגן אירוע חברתי גדול בפומבי. אפשרות כזאת לא הייתה עולה על הפרק שנה לפני כן. לבסוף ה"עליזאדה" הראשונה התקיימה בפארק הירקון. הזמרת דבורה חבקין, שחנה קליין כבר הזכירה אותה כאוהדת של הקהילה, הופיעה באירוע והתקיימה הרקדה פומבית.⁵⁶ ה"עליזאדה" היא אירוע מקדים לאירועי הגאווה הגדולים שייערכו בשנים הבאות והיא ללא ספק חיקוי של פעילויות דומות שנעשו בחו"ל. לא בכדי היא התקיימה בשנה בה הקשרים עם ארגונים גאים יהודים בחו"ל הגיעו לשיאם. הקשר עם חו"ל המשיך וצבר חשיבות לא רק בקרב חברי הוועד אלא גם מלמטה אצל חברי קהילה עצמה. בעקבות דרישת חברים רשומים החוגים התרבותיים הראשונים שספקה האגודה לחבריה, היו חוגים ללימוד אנגלית.⁵⁷ ב"עליזאדה" נכחו גם חברי קהילה מחו"ל, חלקם הגיעו בהזמנה אישית ובאופן מיוחד.

⁵⁴ שם

⁵⁵ שם

⁵⁶ האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים, ... 29

⁵⁷ ריש גלי, כרך א', מסי' 12 (יולי, 1977), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=919>

ב-1978 נפל הפור והוחלט סופית כי הכנס הבא של הקהילות הגאות היהודיות יתרחש בישראל. הוועד התארגן בהתאם וסיוון מלכיאור מונה לטפל באופן אישי בכל ההכנות הדרושות. העובדה שיושב ראש האגודה פיקח באופן אישי על ההכנות מעידות על חשיבות וגודל האירוע.⁵⁸ ההכנות לוועידה התקיימו בשעה שהאגודה סבלה ממצוקה בהשתתפות פעילים ופעילות בעקבות הקרע עם הנשים והייתה מגמה של הצטמצמות פעולותיה השוטפות. הוועידה אם כן נהייתה חשובה עוד יותר ונתלו בה תקוות רבות להמרצת פעילות האגודה. הושם דגש על שילוב ישראלים מקומיים בוועידה.⁵⁹

קיום הוועידה, או ליתר דיוק, האיום על קיומה הובילו לקיומה של ההפגנה הגלויה הראשונה של האגודה בפרט והקהילה הגאה בכלל בישראל. את השתלשלות האירועים שהובילו לקיום ההפגנה אתאר בהמשך בפרק המוקדש לכך. הקשר עם חו"ל והמקום המיוחד שלו בהיסטוריה של האגודה הוביל לקיום הוועידה וכך לקיום ההפגנה. ההתפתחויות הפוליטיות בחו"ל והשפעתם של גורמים יהודים בקהילה הגאה שם חזקו את האגודה ותרמו להגברת הנראות הפומבית שלה. בזמן הוועידה נכחו פיזית בישראל אישים מחו"ל ונוכחותם תרמה רבות לנסיכת האומץ הדרוש לקיום הפגנה פומבית. כפי שניתן לראות, ככל שהתהדק הקשר עם חו"ל ותפס חשיבות רבה יותר, התקדמה האגודה אל עבר פעילות לוחמנית יותר וגלויה.

⁵⁸ האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים... 36

⁵⁹ שם, 41

"הנשים התעוררו" – מתיחות מגדרית באגודה

מלכתחילה, היו הבדלים בין הצרכים של הנשים באגודה לצרכי הגברים. לגברים, כפי שכבר הראיתי בעבודה היו מקומות מפגש והתקיימו פרקטיקות קהילתיות ענפות, גם אם לא כאלו שהם חשקו בהם. מצבן של הנשים היה בעייתי יותר. אחת המצוקות הגדולות של הנשים לפי חנה קליין היא ההיעדר של קהילה לסביבת קיימת. לא היו מקומות מפגש ידועים כמו גן העצמאות או חוף גורדון והיו לסביות צעירות כמו חנה קליין שעד הקמת האגודה לא פגשו בכלל לסביות אחרות.⁶⁰

בין הומואים ולסביות התקיימו מערכות יחסים עוד מלפני האגודה. פעמים רבות, הן עזרו זו לזה על ידי התחזות לזוגות. הומו ולסבית יכלו להקים יחד תא משפחתי, להביא ילדים וכך לספק צורך אישי במשפחה ולהסוות את עצמם מפני החברה השמרנית שמסביבם. זיווה אלוט, האישה הראשונה באגודה, התחתנה בעצמה עם אלי זקלר שהיה פעיל מרכזי. האגודה עצמה עזרה לבסס הרבה קשרים שהובילו ליחסי נוחות: "הם היו אז מאוד בקטע של להיראות כמו כולם. להיראות כמו כולם ואז הם התחתנו והיו עוד כמה זוגות של הומואים ולסביות שהתחתנו אז באותה תקופה כי הם מצאו אז פיתרון וזה כתוצאה מהקמת האגודה".⁶¹ אך מעבר לכך לא היו קשרים רבים בין הומואים ללסביות ופעמים רבות היה קשה יותר למשוך לסביות לפעילות. האגודה עצמה הייתה מאוד גברית, בייחוד בתחילתה. כל המייסדים מלבד אחת היו גברים ופגישה של האגודה הייתה למעשה חדר מלא בגברים, דבר שיכול להיות מרתיע עבור אישה בתחילה. לכן כבר מהתחלה היה ברור שיש צורך במסגרת נפרדת עבור הנשים.

בהתחלה, שילוב נשים באגודה נעשה על ידי זיווה. בתור איש יחידה, זיווה מונתה להיות אחראית לענייני הנשים והייתה אחראית על שילובן באגודה.⁶² אישה שכתבה לאגודה הייתה עוברת קודם כל פגישה אישית עם זיווה וכך היה לה ליווי אישי כאשר היא הייתה מגיעה לפעילויות ומפגשים. המנהג הזה נמשך לאחר מכן וכל אישה שרצתה להצטרף עברה קודם מפגש אישי עם אחת החברות כפעולת הכנה. רק בהמשך כאשר קבוצת הנשים בתל אביב הייתה מבוססת ומנתה חברות רבות, הזמינו נשים למפגשי הכנה מיוחדים עם מספר חברות שונות.⁶³

⁶⁰ חנה קליין (חברת וועד באגודה לשמירה על זכויות הפרט)... 1

⁶¹ שם, 2

⁶² האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים... 4

⁶³ שם, 36

ההבנה כי נשים לא יבואו לפעילות ללא הכנה מוקדמת הגיעה מוקדם בפעילות האגודה. בעלון הרשמי יושב ראש האגודה אבי אנגל מביע רצון כי נשים רבות יותר יגיעו לפעילות האגודה וקורא לנשים להפגין נוכחות באסיפות הכלליות. אך מעבר לכך הוא מתגאה בכך שנערכו שני פגישות ראשונות מסוגן לנשים בלבד.⁶⁴ באותו גיליון הוכרז: "המשתתפות הגיעו למסקנה, שאי-אפשר להכניס את הנשים ישירות לפעילות משותפת עם הגברים. חברה אחת נידבה את ביתה לקיום מפגש שבועי של נשים בכל ערב שבת".⁶⁵ כך הוקם למעשה חוג הנשים באגודה.

אך עבור הוועד והחברים הגברים, הקמת חוג הנשים לא נבעה מתוך רצון מיוחד להעניק להן אוטונומיה מיוחדת. הם ראו בגוף הנשים כעניין זמני שמטרתו לעזור למשוך לנשים לאגודה ולשלב אותן בפעילות השוטפת המשותפת. באותו גיליון נכתב: "תקוותנו היא, שבדרך זו תתגבש קבוצת נשים שתוכל להצטרף לפעילות הכללית בבוא הזמן. הייתה הסכמה כללית על כך, ששאיפות הנשים והגברים זהות בעיקרן, וכי יצירת חוג נפרד לנשים תהווה צעד לקראת ליכוד ולא ההפך".⁶⁶ כבר מתחילת הפעילות הנפרדת של הנשים ניכר היה כי קיים מתח בין שני הקבוצות. עם התקדמות הזמן הגברים יביעו מורת רוח הולכת וגוברת מפעילות הנפרדת של הנשים.

חוג הנשים הצליח מאוד במטרתו הראשונית, משיכת נשים לפעילות באגודה. לפי בקשתו החלו להתפרסם פניות בעיתונים שיפנו ללסביות. מתחילת הפעילות האגודה נהגה לפרסם בעיתונים היומיים הודעות המודיעות על קיומה. נוסח ההודעות היה: "מעוניין בשיפור מצב ההומוסקסואלים בארץ?" ולאחר מכן תא דואר ליצירת קשר.⁶⁷ לבקשת תא הנשים החלה להתפרסם הודעה דומה הפונה ללסביות. כשנה לאחר יסודו מנה חוג הנשים באגודה כ-130 חברות.⁶⁸ החוג התבסס ונהיה חלק אינטגרלי מפעילות האגודה. היו לו פגישות קבועות משלו ופעילויות נפרדות משלו ומאז היווסדו שמשה באופן קבע נציגה שלו כחברה קבועה בוועד, כאשר רוב השנים המוקדמות הייתה זו חנה קליין.⁶⁹

⁶⁴ ריש גלי, כרך א', מס' 5 (פברואר, 1976), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=905>

⁶⁵ שם

⁶⁶ שם

⁶⁷ האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים... 1

⁶⁸ חנה קליין (חברת וועד באגודה לשמירה על זכויות הפרט)... 2

⁶⁹ שם

עם הזמן הנשים תפסו חלק נכבד בפעילות האגודה. העלייה הגדולה במספריהן הביאה איתה גם אחוז נכבד של נשים פעילות, לא רק חברות רשומות. נשים השתלבו במגוון פעילויות האגודה והוועד שם לב לכך. סימן לחשיבותו של חוג הנשים הייתה העובדה כי כל כמה זמן גבר חבר וועד היה בא לתחילת פגישה של חוג הנשים כדי להתדיין עמן.⁷⁰ נהיה ברור כי חוג הנשים לא עומד להיות עניין זמני, הוא התבסס ונהיה חלק נפרד ודומיננטי בתוך האגודה. סימן גדול לעצמאותו של חוג הנשים היה החיבור שנעשה בינו לבין התנועה הפמיניסטית בארץ. הנשים באגודה היו לרוב צעירות יותר ורבות מהן משכילות. בסוף שנת '76 קבוצה גדולה מחוג הנשים החלה להשתתף במפגשים של התנועה הפמיניסטית בארץ. הפעילות בתנועה הפמיניסטית והחיבור אליה חידדו את התודעה העצמאית של חוג הנשים והלסביות החלו לזהות את עצמן כחלק נפרד באגודה עם צרכים משלו ורצון לעמוד על קיום הצרכים הללו. חנה קליין מספרת על התקופה: " בשנת '77 אני הייתי פעילה באגודה, פעילה במפלגת נשים והכי הכי הכי פעילה בתנועה הפמיניסטית. וכך גם חלק גדול מחברותיי. זאת אומרת, אנחנו נחשפנו להרבה יותר תכנים והבנה שיש פה נחיצות לא רק לשנות את הבעיה הקטנה שאנחנו לסביות והומואים, אלא לשנות את כל הקטע המגדרי של העולם".⁷¹ הנשים אם כך לא צמצמו את פעילותן הנפרדת וכיוונו להשתלבות. ההיפך הוא הנכון, הפעילות הנפרדת התרחבה ורבות מהפעילות באגודה החלו לפעול גם יחד בארגונים נפרדים כמו התנועה הפמיניסטית ומפלגת הנשים. הדבר יצר מתח עם הגברים ובמיוחד עם חברי הוועד הגברים. סיוון מלכיאור שבשנת '77 כבר היה יו"ר האגודה התבטא בנושא חוג הנשים: " מסתבר שהבעיה הלסבית סבוכה יותר ממה שחשבתי. התאכזבתי מאד ממגמת ההפרדה. סברתי, עם רבים אחרים, שיש לנו יעד ומטרות משותפות, אך גליתי שהנשים מעדיפות פעילות נפרדת... אכן, פעילות ענפה ומעניינת, שאי-אפשר אלא להתקנא בה ואולי להתברך בה שתהיה מנת חלקם של כל חברי האגודה. עם זאת, אנו, הגברים, מצטערים מאד על מגמת ההפרדה ואפילו נעלבים, שהרי אנו מעוניינים כל-כך בחברת הנשים בעוד שהן "מצפצפות" עלינו".⁷² הגברים באגודה, בייחוד חברי הוועד, לא אהבו את הפירוד הגובר ואת העצמאות המופגנת של חוג הנשים מהוועד. המתרחקות הגוברת הזו התפרצה לבסוף במשבר סביב אופי הפעילות באגודה.

⁷⁰ האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים... 10

⁷¹ חנה קליין (חברת וועד באגודה לשמירה על זכויות הפרט)... 2

⁷² ריש גלי, כרך א', מס' 9 (ינואר, 1977), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=916>

הזרז להתפרצות המתרחשות היה סביב אלכוהול. באגודה כבר התקיימה זמן מה מתיחות בין תפיסות עולם שונות שנבעו מפערי גילאים והשקפה בכל מה שנוגע לנראות האגודה ומה נחשבת התנהגות נאותה ומה לא. על המתיחות הזאת ארחיב בהמשך. כחלק מהמתיחות הזאת אלכוהול נתפס כגורם בעייתי המעודד התנהגות פרועה שיכולה להכתיים את שמה של האגודה ולחשוף אותה לתשומת לב שלילית, דבר אשר הוועד חשש ממנו תמיד. עוד מתחילת האגודה הגברים החליטו שאלכוהול לא יוגש באירועי האגודה אך הנשים המשיכו להגיש אלכוהול בפעילויות החברתיות שלהן. המצב הזה לא יכל להמשך ובפגישה של הוועד בסוף נובמבר התקבלה ההחלטה הבאה: "דיון על האווירה במועדון הנשים תוך ציון מוחלט של התנגדות למשקאות אלכוהוליים. סוכס, כי כאשר רוצות הבנות להגיע להחלטה הבאה לשנות סדר מסוים יש להעלותה לפני בפני הוועד. כמו כן, הוזכר כי יש להקפיד על ניקיון המקום והרכוש. הוחלט, כי במסגרת המועדון אין למכור כל משקאות חריפים ומי שתוצה לשתות יכולה להביא מהבית".⁷³ בטקסט מופיעה המילה דיון אך אין לטעות ולחשוב כי מדובר היה בדיון דמוקרטי בו כל הדעות נשמעו. ראשית, מדובר בישיבה מצומצמת של חברי וועד בלבד ולא באסיפה כללית. שנית, נכחו באותה ישיבה רק גברים. אפילו חנה קליין נציגת הנשים בוועד באותה התקופה לא נכחה בישיבה. החלטות המתקבלות בישיבת וועד הינן החלטות מחייבות שניתן להפכן רק במסגרת אסיפה כללית וגם אז לוועד ישנו משקל רב בהחלטה. באותו רגע הוועד החליט להפעיל את כוחו ולהפסיק את מה שנתפס בעיניו כחריגה של חוג הנשים מהכללים המוסכמים.

מאותו יום הוועד ניסה לקטוע את הפעילות העצמאית של חוג הנשים ולשלב את הלסביות בתוך פעילות הוועד הרגילה. בתחילת שנת 1977 בישיבת וועד עלתה שוב הצעת האיחוד לדיון וזו נדחתה רק לאחר התנגדות עיקשת של חנה קליין, נציגת הנשים בוועד שנכחה הפעם בישיבה. שוב הוועד העביר החלטה הנוגעת להתנהגות הנשים במועדון אך הפעם, כנראה בגלל נוכחותה של חנה, לא הוזכר דבר לגבי אלכוהול ולשון ההחלטה הייתה עמומה הרבה יותר: "יש לבקש מהנשים לשמור על התנהגות שקטה ונאותה בערבים הנפרדים בהם הן שוהות במועדון".⁷⁴ שבוע לאחר מכן נערכו בחירות בקרב חוג הנשים ובו נבחרו ארבע נציגות שלהן לוועד. למרות שנבחרו ארבע נציגות⁷⁵, בכל ישיבת וועד נכחה רק נציגה אחת וגם אם נכחה אישה נוספת במקום, היא נכחה כמשקיפה או במסגרת פעילותה בעניין

⁷³ האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים... 20

⁷⁴ שם, 21

⁷⁵ שם, 22

הקשור לדבר הנידון באותה ישיבה. באותה ישיבה בה התבשרו חברי הוועד על תוצאות הבחירות בקרב הנשים הצהירה חנה קליין כי פעילות הנשים תמשיך כסדרה וכי: "קיים הרושם, שהמשבר בקרב הנשים חלף".⁷⁶

למרות ההצהרה הזאת, המתיחות בין הנשים והגברים לא נפסקה. הנשים המשיכו להיות פעילות מאוד בכל ענפי האגודה. הן נמשכו בעיקר לפעילויות שהוועד פעמים רבות לא אהב או חשש מהן בגלל האופי המרדני שלהן, כמו הפעילויות בחוג הרעיוני. אך למרות המרץ הרב שהן השקיעו, דבר המתבטא בכך כי בכל פעילות הקיימת בוועד נוכחת לפחות אישה אחת, הן עדיין נותרו בתת ייצוג בוועד המנהל. במהלך השנה התגברה חוסר שביעות הרצון בקרב הפעילות ממצבן. המתיחות גאתה שוב כתוצאה ממאבקים בין הוועד השמרני לבין אגפים רדיקלים יותר באגודה. הנשים הזדהו עם האגפים הרדיקלים וכאשר הלך והתבהר שהוועד מסרב לערוך שינויים מבניים באגודה (דבר אשר ארחיב עליו בהמשך) וכי הוא מעוניין להמשיך ולנהל את הפעילות בקצב שלו הפור נפל.

כבר זמן רב שהנשים חלקו את הפעילות שלהן בין האגודה לבין התנועה הפמיניסטית. גם בקרב התנועה הפמיניסטית הן נאלצו להיאבק על מקומן בשל היותן לסביות בתוך ארגון שאוכלס בעיקר על ידי נשים הטרונומטיביות.⁷⁷ כתוצאה מהמתיחות משני הצדדים וחוסר הנכונות של הוועד לערוך שינויים באגודה, בסוף 1977 התקבלה ההחלטה לעזוב. חנה קליין מתארת זאת כך: "17 בנובמבר 77, אני כמעט בטוחה שזה היה התאריך, זה היה התאריך של הגעת סאדאת לארץ- ובתאריך זה החלטנו על עזיבת האגודה. נשארו רק 2 נשים כדי שאם באות נשים ובשביל לענות לטלפונים, אבל עזבנו. זה היה בשבילם מכה, הם לא ציפו לזה. אבל היה לנו חשוב לעשות את הדברים לבד, גם כדי לעשות מה שאנו חושבות שצריך לעשות וגם לעשות את זה בלי גברים כי אם אנחנו אומרות שאנו יכולות ושוות אנחנו צריכות גם להראות את זה".⁷⁸ הנשים לא עזבו את האגודה לחלוטין ונותרה נציגות סמלית. לא התקיים נתק מוחלט בין נשות האגודה לגברים באגודה. אך רובן עזבו את האגודה פורמאלית וכל המרץ והאקטיביות שלהן הופנו באופן בלעדי לאפיקים אחרים. עד תחילת שנות השמונים לא חזרו נשים לפעילות מלאה באגודה. עזיבת הנשים סיימה באופן אפקטיבי את המאבקים הגדולים באגודה לגבי המבנה ואופי הפעילות. אך הניצחון של הוועד התברר במהרה כניצחון פירוס. הגברים לא היו

⁷⁶ שם

⁷⁷ חנה קליין (חברת וועד באגודה לשמירה על זכויות הפרט)... 9

⁷⁸ שם

מעוניינים בעזיבתן של הנשים, הן רק רצו בהיטמעותן בפעילות הכללית. עזיבתן המוחלטת הייתה פגיעה ביכולת הגיוס והיקף הפעולה של האגודה. בנוסף לכך חלה ירידה בהכנסות, דבר שהתבטא בסגירת המשרד ברחוב בן יהודה. רוב הדיונים בישיבות הוועד בשנות '78 ו'79 סבבו סביב ניסיונות לחידוש פעילויות. במהלך רוב שנת '79 עד להפגנה הראשונה, הוועד היה פעיל בעיקר בתגובות לעיתונות. בדיון שנערך לגבי עתיד האגודה בגלל המשבר אליו נקלעה אחד מחברי הוועד שיקף את הלך הרוח ואמר: "אני חושב שיש לצמצם את פעילות האגודה כאשר אין אנשים הלוקחים חלק בפעילות מעשית. יש להמשיך לשלוח דף מידע לחדשים, לאפשר פגישות כמו שהוצע, וכן יש להגיב על מאמרי עיתונות בנושא".⁷⁹

כך למעשה "נפתרה" הבעיה של המתח המגדרי באגודה, בקרע. הקרע יתאחה מאוחר יותר, לא מעט בזכות ההפגנה המשותפת בשנת '79. לאחר ההפגנה הנשים יחזרו לאגודה במעמד מחוזק יותר ולאחר שינויים. בעריכת ההפגנה בפנים גלויות הוועד למעשה התאים עצמו לדרישות הנשים והאגפים הרדיקליים באגודה. בפרק הבא ארחיב על המתח בין השמרנות של הוועד והאגפים הרדיקליים באגודה, מתיחות שהעניין המגדרי מרכזי בא אך לא מכסה את כולה.

⁷⁹ האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים... 40

"התנהגותם עלולה להביא לנזק" – חריגות והתרסה מול מהוגנות ושדלנות

השסע המגדרי עליו כתבתי שזור לא מעט בתוך מתיחות גדולה יותר ששררה באגודה בשנים הראשונות לפעילותה. היה פער בין השקפת העולם של הגברים בוועד לבין השקפת העולם של הלסביות ושל גורמים צעירים יותר בקרב הקהילה לגבי אופי הפעילות של האגודה וכיצד יש לנהל את הנראות שלה בציבור. חנה קליין מגדירה באופן מדויק למדי את חברי הוועד כ" Straight acting Homo Sexuals", הגדרה שמתאימה מאוד למציאות.⁸⁰ עבור חברי הוועד האגודה הייתה אמורה להוציא את הקהילה מהפארקים והגנים הציבוריים ולהעביר אותה למחוזות המהוגנים של התאגדות ציבורית מוכרת. הם כבר היו גברים מהוגנים ומקובלים בחברה, רובם בעלי משרות מכובדות והם שאפו להמשיך ולהחזיק במעמד הזה מבלי להסתיר את נטייתם המינית. אבל הקהילה לא הייתה הומוגנית והיו בה חלקים רבים. היו שם לסביות אשר אמצו השקפה פמיניסטית וסרבו לתפקד כנשים נורמטיביות בחברה. היו גם הומואים צעירים שלא ששו לוותר על המתירנות המינית וראו באגודה כהתקדמות לעבר קהילה תוססת של מסיבות והזדמנות גדלה להיכרויות רומנטיות. בנוסף לכך היו הטרנסג'נדרים, שיא החריגות בכל הקשור לנראות. הטרנסג'נדריות באותה תקופה עסקו בעיקר בזנות כדי לקיים את עצמן והיו ההיפך המוחלט מהמהוגנות של מעמד הביניים שחברי הוועד רצו לשדר. לא רק חברי הוועד התקשו להתמודד עם נוכחותן ולרוב נוכחות זו צוינה כבעיה. בדיון על הפסקת הפעילות בחיפה והבעייתיות בהחייאתה אמרה חברת אגודה: "דרושה סלקציה קפדנית. אני לא מתכוונת לאבד את משרתי ולהרחיק ידדים וותיקים בגלל פעילותי באגודה. אני לא מוכנה ש"קוקסינלים", או טיפוסים אקסטראווגנטיים אחרים יעלו וירדו בחדר המדרגות שלי ויגרמו לי לאי-

נעימות".⁸¹

במצב עניינים כזה, צפוי למדי שתתקיים מתיחות בקרב האגודה, מתיחות בין קו שמרני ומהוגן שמוביל הוועד לבין הרצונות האחרים של שאר חברי וחברות הקהילה. המתח בין השמרנות של הוועד והתעוזה של שאר החברים והחברות התבטא בעיקר בשני מישורים: הפעילות החברתית של האגודה והפעילות הפוליטית. הוועד שאף למתן את הפעילות החברתית שתהיה בעלת אופי רגוע ובורגני ואילו חברים אחרים רצו מסיבות ריקודים, שתיה ומרחב חופשי לחריגות מהנורמות הבורגניות של הציבור. במישור הפוליטי, הוועד שאף לפעול בשדלנות פוליטית, בשיתוף פעולה עם פוליטיקאים מוכרים

⁸⁰ חנה קליין (חברת וועד באגודה לשמירה על זכויות הפרט)... 17

⁸¹ ריש גלי, כרך א', מס' 8 (נובמבר, 1976), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=907>

ואישי ציבור ואילו חברים וחברות אחרים שאפו לפעילות יותר הפגנתית ומתעמתת מול הממסד. כעת אסקור את המתיחות הזו בשני המישורים.

המישור החברתי

הפעילות החברתית תמיד הייתה חלק חשוב מהעבודה. הוועד ידע שכדי להשיג קהילה מגובשת ומאוחדת יש להקפיד על פעילות חברתית ותרבותית. מהתחלת הפעילות הטיולים שהוועד ארגן היו מוצלחים מאוד והיוו מקור משיכה גדול. בנוסף לטיולים החליטה האגודה לארגן מסיבות. כבר בשנתה הראשונה לפעילות האגודה ארגנה נשף חנוכה שעבר בהצלחה גדולה. למסיבות החגים שהאגודה ארגנה היא קראה בשם נשף, כבר סימן לשמרנות ולאופי הבורגני של האירועים. בנוסף לכך, בנוגע לאירועים שארגנה האגודה, התקבלה ההחלטה לא להגיש אלכוהול. בינואר 1976 החליט הוועד לשכור מועדון באופן קבוע על מנת לקיים פעילות חברתית באופן שוטף. מדובר כנראה במועדון הראשון של הקהילה הגאה בארץ. ההחלטה הוכרזה באופן רשמי בעלון האגודה: "הידיעה החשובה ביותר היא, שהאגודה פתחה מועדון... בכל ערב שבת משעה 21 ועד שעה 0.30, החל ביום 2 בינואר, יתקיים מפגש במקום זה. בואו לעזור לנו ליצור מקום מפגש נחמד עם אווירה טובה!".⁸² בהמשך המועדון עוד ייסגר ויפתח שנית ולאחר מכן שוב ייסגר. לכל אורך פעילותו תתעורר מתיחות בכל הנוגע למתרחש בו ולאילו שבאים ובאות בשעריו. חלק מהסיבות לכך שהמועדון היווה מקור למתיחות הייתה כמובן הרצון לשמור על הפרטיות ועל הסודיות של אלו ששהים בו. הרוב המוחלט של חברי האגודה היו עוד בארון וחששו מאוד מחשיפתם. כך למשל ביקור של עיתונאית במועדון עורר תרעומת וחשף גם כי הוועד לא מסוגל לחלוטין לשלוט בפעילות המועדון.⁸³ באסיפה הכללית הראשונה בשנת 76' שוב עלה לדיון נושא המועדון ופרץ בעניין ויכוח סוער. הוחלט להגביל את הכניסה למועדון לחברי אגודה רשומים בלבד כאשר הכנסת אורחים תותנה בהסכמה מראש ובהכנת פעילות ייעודית לכך.⁸⁴ היה זה הפיקוח הראשון אך בהחלט לא האחרון בנוגע להפעלת המועדון שהפעילה האגודה. הוועד ראה במועדון מוקד פעילות חשוב ולמרות הקושי הכרוך בהפעלתו השוטפת הוא התמיד בכך. באותו עלון בו דווח על הוויכוח לגבי הנכנסים התפרסמה קריאה לחברי האגודה להטות שכסם ולעזור בתפעול המועדון: "עובדה היא שהמועדון הפך למוקד חברתי חשוב, היחיד במינו בארץ, והמשך קיומו חיוני. לכן נועדה חשיבות ראשונה במעלה לפתרון הבעיות הכרוכות בהפעלתו. כאמור - כל מי שיש לו הצעות

⁸² ריש גלי, כרך א', מס' 4 (ינואר, 1976), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=905>

⁸³ האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים... 13

⁸⁴ ריש גלי, כרך א', מס' 5 (פברואר, 1976), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=905>

רציניות בנושא המועדון, מתבקש לפנות למועד!"⁸⁵ מכאן ואילך הפעילות במועדון הופקדה בידי מספר אנשים שונים כאשר לא תמיד נשמרת קביעות בעניין.

מיקומו המקורי של המועדון לא החזיק מעמד בשל קשיים טכניים והוחלט לחפש מקום חדש יחד עם משרדי קבע חדשים לאגודה. הוועד החליט באותה הזדמנות כי המקום החדש יהיה מקום מפגש בלבד ולא מועדון ריקודים, החלטה שעומדת בקנה אחד עם הציפיות השמרניות שלו.⁸⁶ העברת המועדון לא הייתה מקרית משום שהתעוררו לגביו מספר בעיות, בעיות שהוועד פירט והסביר לקהילה בעלון הרשמי. ראשית, קיום מועדון מחייב מיסוי ורישוי שהאגודה לא יכלה לעמוד בהם באותו זמן. שנית, שכנים פנו למועצה הדתית בתלונה ולכן הפעילות הועברה כולה למוצאי שבת בלבד.⁸⁷ מעבר לכך עלתה הבעייתיות באופי המפגש של המועדון. בנושא זה נכתבו המילים הבאות: "המועדון בצורתו הנוכחית משרת קבוצה קטנה של אנשים בלבד - אותם אנשים, בעיקר צעירים, הרוצים רעש וריקודים. מותחי הביקורת אינם רואים מקום לעצמם בפורום כזה ומרגישים שאין מפגשים העונים על צרכיהם: פעילות שקטה ותרבותית יותר... יש לשקול בכובד ראש אם המועדון משרת את מטרות האגודה... האם הדבר מקדם את האנשים ותורם לשיפור מצבנו בחברה, או שמא הוא פשוט משמר דפוסי מפגש קיימים?...היו לא מעט דוגמאות להתנהגות בלתי הולמות במועדון...קבוצה קטנה של בעלי התנהגות קיצונית השרו אווירה זולה במקום".⁸⁸ חשוב לזכור שהעלון נשלט על ידי הוועד. לא מוזכרים מי הם אותם "מותחי הביקורת" בזמן שהעדות היחידה שקיימת כרגע לביקורת היא בפרוטוקולים של מפגשי הוועד עצמו. מירב הביקורת מופנית כלפי אלו שרוצים רעש וריקודים ומוצגים כקבוצה קטנה בעלי התנהגות קיצונית. הוועד מציג כאן את החשש שיתקיים "שימור של דפוסי מפגש קיימים", דפוסי מפגש כמו אלו בפארקים ובגנים, בדיוק אותם דברים אותם רצה הוועד למגר. כאן נחשף לראשונה הקונפליקט הגדול בין השקפת העולם השמרנית של הוועד והרצון שלו לשמר אווירה מהוגנת ובורגנית לעומת הצרכים של גורמים רדיקליים יותר וצעירים בקהילה שהיו מעוניינים בפעילות אחרת, חופשית יותר.

ראוי לציין שהדאגה של הוועד הייתה מוצדקת במקום מסוים. היחסים עם המשטרה היו בראשיתם והקהילה עצמה עוד הייתה נרדפת וחסרת לגיטימציה בציבור. אך נדמה כי חלקים רבים באגודה

⁸⁵ שם

⁸⁶ האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים... 15

⁸⁷ ריש גלי, כרך א', מס' 6 (אפריל, 1976), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=905>

⁸⁸ שם, דגשים נעשו על ידי הכותב

הרגישו כי חרדת הוועד מוגזמת וכי קיימת גם דחיה של צורת החיים שלהם לעומת זו שהוועד בוחר לקדם. חששות הוועד לגבי המועדון התחזקו כאשר התקבלה פניה ממשטרת ישראל לבדוק את המועדון ואת הבאים אליו. הוועד הבהיר למשטרה כי באים למועדון רק אנשים צעירים אשר רוצים לרקוד וכי כל מי שנכנס מוכר לאגודה כחבר רשום. בנוגע לטרנסגינדרים נכתב כי: "אף היא הובהרה מהסיבה שרצינו אותם בפנים על מנת למנוע שערוריות בחוץ. דעתנו נתקבלה ואושרה ע"י הפקד".⁸⁹ לאחר כמה ימים בסיכום עם הוועד המשטרה הציבה בכניסה למועדון שוטרים בלבוש אזרחי כדי לבדוק את מהות המקום. השוטרים עדכנו את הוועד כי הם מסכימים עם קביעתם לגבי המועדון ולא מוצאים בו כל בעיה. לא מוזכרת שוב התערבות משטרתית בענייני המועדון לאחר מכן ונראה כי מילות ההרגעה של השוטרים נאמרו בכנות. אך ניכר כי הדבר השאיר את חותמו על הוועד בכל הנוגע לענייני הפעלת המועדון.

כחודש לאחר מכן שוב עלה נושא המועדון בישיבת הוועד. חבר וועד התלונן על "התנהגות פרועה" של מספר באי מועדון. הוועד החליט לשגר לעברם אזהרה כי כניסתם למועדון תיאסר אם יתנהגו כך שוב.⁹⁰ בפגישה מספר ימים לאחר מכן כבר צוין על ידי אותו חבר וועד כי המצב: "מתחת לכל ביקורת בגלל אופי באי המועדון".⁹¹ הוועד לא היה מוכן לנטוש את הפעלת המועדון אך הוא החליט על הפעלת אלטרנטיבה לפעילות המועדון, פעילות שצרמה לו. סוף שנת 76' הוחלט על התחלת "מפגש רעים". מפגשים אלו היו מפגשים חברתיים בעלי אופי שקט ללא שתייה וריקודים.⁹² הוועד שאף לקיים פעילות חברתית עליה הוא יכול לשלוט ושתתנהל בצורה אותה הוא רואה נאותה. המועדון באותה עת היה מושכר ולכן תופעל באופן מסחרי וכלל הגשת שתייה, דבר שהוועד לא אהב. לוועד לא הייתה יכולת להפעיל מועדון לבד ולכן נאלץ לשכור מועדון מסחרי. מפגשי הרעים התקיימו בתקווה לאזן את הבעייתיות שהמועדון גורם. בתחילת שנת 77' פורסם בעלון הוועד מעין ריאיון עם יושב ראש הוועד סיוון מלכיאור. בריאיון הוצגו בפני מלכיאור טרוניות ושאלות מפני ניסים אבוט המוצג כפעיל וותיק באגודה. לאורך הריאיון נראה כי ניסים "תוקף" את מלכיאור מתוך עמדה שמרנית וכך מספק למלכיאור הזדמנות לייצג את עמדות הוועד כשומר הקו המהוגן. כאשר נשאל מלכיאור בנוגע לפעילות החברתית של האגודה הוא אומר את הדברים הבאים: "קצת התאכזבתי מהשפעתו של מועדון-

⁸⁹ האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים... 15

⁹⁰ שם, 18

⁹¹ שם, 20

⁹² שם, 19

הריקודים על המרקם החברתי שלנו. המועדון, שלמעשה נוסד בלחץ חברים מעוניינים, יצר דפוס-יתנהגות לאו-דווקא חיוביים, שטבעו רישומם על האגודה, כדי כך שרבים - בעיקר חדשים, שראוי לעשות עליהם רושם חיובי - רואים בו את "פרצופה האמיתי" של האגודה".⁹³ הוא ממשיך ומדבר על הקשיים בהפעלת המועדון וחוסר היכולת לבצע סלקציה. הוא מתייחס נקודתית לטרנסקסואלים כבעיה אך אומר שלא ניתן למנוע את כניסתן כי הדבר יהווה "התנגשות עם ערכי הסובלנות".⁹⁴ הפעיל ניסים ממשיך ואומר כי הבעיה נובעת מהאופי המסחרי של המועדון וכי פעילות שקטה שמארגנה האגודה טובה הרבה יותר והוא רוצה לדעת כיצד הוועד מתכנן "לאזן" את פעילות המועדון. מלכיאור מציין בתגובה את הפעילות של "מפגשי רעים" ומדגיש כמה הם מוצלחים. הוא מסיר כי מטרת הפעילות החברתית היא העמקת הקשר בין חברי האגודה ואז אומר: "בין הניסיונות שכבר נעשו, ניתן למנות את מועדון-הסרט-הטוב, שהפעלתן הופסקה, אך אם נגלה התעניינות נחדש אותו, וכן "הטיול החודשי", שהפסקתו נגרמה בשל הופעתם של אותם "אלמנטים" שליליים, שהפריעו למטיילים אחרים, ובעיקר פגעו בתדמית הכללית - תדמית שאנו כה שוקדים לשפר".⁹⁵ מלכיאור תולה את כל הבעיות במישור החברתי במה שהוא מכנה ה"אלמנטים שליליים" ומצר על התדמית החיובית שהוועד כה שוקד לשפר. נראה כי הוועד מטיל סנקציות, כל עוד הפעילות החברתית לא תעשה בדרכו, היא לא תיעשה כלל. ביטול הטיולים מהווה צעד גדול ולא יהיה זה מוגזם לראות בכך הפעלת לחץ של הוועד. צריך להתחשב גם בעובדה כי הוועד היה נתון תחת לחץ רב שכן רוב ארגון פעילות האגודה היה תחת האחריות שלו והוא קונן לא פעם על כך שאין הוא מקבל עזרה. יחד עם זאת, סביר להניח כי חלק מהסיבות שלא הייתה היענות לבקשת העזרה הייתה ההתעקשות של הוועד לנהל את הדברים בהתאם לראות עיניו ולהשליט קו שמרני ומהוגן בפעילות האגודה.

סמוך לפרסום העלון המדובר התקיים דיון עם באי המועדון בנוגע לפעילותו. על כך מדווח חבר הוועד נחום כך: "הדיון היה ענייני וניתנה לאנשים הבעייתיים הבאים למועדון להביע דעתם. הוא [הבהיר] להם כי דרך התנהגותם עלולה להביא נזק לאגודה ובמיוחד מצד הפונים לאנשים. הם הסכימו, כי יש מקום לקחת את דבריו לתשומת לבם".⁹⁶ הפעלת המועדון המשיכה לאורך שנת 77' אך לקראת סופה

⁹³ ריש גלי, כרך א', מס' 9 (ינואר, 1977), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=916>

⁹⁴ שם

⁹⁵ שם

⁹⁶ האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים, 22

הופסקה פעילות המועדון. בתחילת שנת 78' הוועד הטיל על מספר חברים משימה למצוא מקום חדש למועדון⁹⁷, אך אין אזכור מאוחר יותר על פעילות של המועדון מה שמראה כי פעילותו הופסקה.

עד לסגירת המועדון כבר התרחשה עזיבת הנשים ופעילות האגודה הצטמצמה רבות. ניכר כי הקו המהוגן שהוועד הוביל והחרדה מפני נראות ציבורית גדולה מדי הערימו קשיים על ארגון פעילות חברתית. חברי הוועד עצמם משקפים זאת בדבריהם. נראה כי רק אחרי ארגון ה"עליזאדה" ועריכת ההפגנה ב79' תוכל האגודה להתנער מספיק מחששות אלו כדי לקיים חיי קהילה יותר בקלות.

המישור הפוליטי

כאשר אני מתייחס לפעילות הפוליטית של האגודה אני מתייחס לכל פעילות שהיא אידיאולוגית במהותה וואו נוגעת לשינוי אקטיבי במצבם הממסדי, תרבותי וחברתי של חברי האגודה בארץ. לאורך השנים הראשונות של האגודה התקיימה לא מעט פעילות כזאת אך הוועד דאג לשמור באופן עקבי על פעילות בשיתוף עם הממסד ומנע כל פעילות בעלת אופי מתעמת.

הוועד ראה בשתדלנות פוליטית (לובינג) וביצירת קשר עם גורמים ממסדיים כדרך הפוליטית האפקטיבית לקדם את מצב הקהילה. אפיקי הפעולה הללו אולי שמרנים, אך הם לא היו חסרי הצלחה. ראשית, האגודה שמה לעצמה כמטרה לשפר את היחסים בין המשטרה לבין חברי הקהילה. האגודה טפלה באופן שוטף במקרים בהם חברי קהילה זכו ליחס רע מהמשטרה וביססה קשרים עם בכירי משטרה במטרה לעצור תופעה זו.⁹⁸ כמו כן נוצר קשר רציף עם היועץ המשפטי לממשלה שאכן סייע לאגודה במקרים כאלו. הוועד דאג לטפח קשרים הדוקים עם פוליטיקאים ידידותיים ועם אנשי ממסד כמו היועץ המשפטי ברק. חנה קליין מספרת על אחד מהנסיעות הראשונות שערכו חברי הוועד לכנסת בה נערכו בין היתר פגישות עם מספר חברי כנסת מכהנים כמו אורי אבנרי ומאיר פעיל. לפי קליין אלו היו תחומי הפעולה העיקריים.⁹⁹ קשר פוליטי מרכזי של האגודה היה עם חברת הכנסת שולמית אלוני אשר סייעה רבות לקידום מטרות האגודה, בייחוד בניסיון לבטל את החוק האוסר על משכב זכר. היא זו שגם עזרה לבסס את הקשר הידידותי עם היועץ המשפטי לממשלה.

ההתקשרות עם אלוני ועם ברק והפעילות השתדלנית של חברי הוועד בכנסת הודגשו בפני חברי וחברות האגודה כאפיק הפעולה החשוב והעיקרי במאבקה של הקהילה לזכויות. בעלון האגודה כתבו

⁹⁷ שם, 34

⁹⁸ שם, 17. שם, 19

⁹⁹ חנה קליין (חברת וועד באגודה לשמירה על זכויות הפרט)... 6

באריכות על ההישגים האלו במערכת הפוליטית הפורמאלית והציגו בפרטים רבים את כל אשר אירע בפגישות עם האישים המרכזיים ואילו אמצעים חוקיים והסברתיים ננקטו.¹⁰⁰

לקראת הבחירות של שנת '77 רבים מחברי הוועד הביעו אמון במפלגת ד"ש. ד"ש הייתה מפלגת מרכז חדשה וחלק גדול מחברי הוועד התפקדו למפלגה והחלו להיות פעילים בה. ד"ש הורכבה בעיקר מאנשי דור שני לאליטה המייסדת של המדינה, נציגים בכירים של מעמד הביניים הבורגני. רבים מראשיה היו פקידים בכירים במערכת הממשלתית, מרצים באוניברסיטאות ובכירי צבא לשעבר.¹⁰¹ חברי הוועד וודאי ראו בהם דומים להם והמפלגה תאמה לסדר היום השמרני שלהם, אך הציגה רוח רעננה של שינוי וחילופי דורות. כך קיוו חברי הוועד שהאגודה תוכל להשתלב בסדר יום הקיים בלי לשנותו מן היסוד. חנה קליין תארה זאת: "היה פה עניין של אינטרסים, לעזור להם, לעזור להם בתוך הארון בתמורה שקצת יעזרו לנו בעתיד או שתהיה איזושהי נראות או נוכחות".¹⁰² ד"ש מאוחר יותר שמשה כחברה בכירה בקואליציה ונראה שהדבר סייע לאגודה. מעט אחרי הקמת הממשלה החדשה האגודה הצליחה להפסיק כמעט לגמרי את ההטרדות הסדרתיות בגנים הציבוריים.¹⁰³ סיוון מלכיאור מדבר על החשיבות של אפיק פעילות זה בריאיון שנתן לעלון הרשמי של האגודה: "מלבד הסברה עוסקת האגודה ביצירת קשרים עם גורמים ממלכתיים. בעקבות קשרים אלה נוצרה גם הבנה רבה עם כמה אישים, ובתוכם היועץ-המשפטי לממשלה, ויש לנו קשרים טובים עם הדרג הבכיר במשטרה. פנינו גם לתנועות פוליטיות, בהצעה שתכלולנה את עניינינו במצע הפוליטי שלהן, אבל עד עתה טרם נענינו".¹⁰⁴

יחד עם הפעילות השתדלנית האגודה ניהלה מערכת יחסים ענפה עם התקשורת הממוסדת. הוועד שאף לשקף לציבור תדמית מהוגנת של הקהילה ולהדגיש את התרומה שלה לקהילה ואת העוול שנעשה ביחס הרע שמקבלים חבריה שהם כאמור אזרחים משכמם ומעלה. מגעים עם התקשורת היו באישור הוועד והוועד דאג להכין מרואיינות ומרואיינים וגם למחות בנוגע לכתבות שהציגו את

¹⁰⁰ ריש גלי, כרך א', מס' 5 (פברואר, 1976), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=905>

¹⁰¹ יונתן שפירא, עילית ללא ממשכים: דורות מנהיגים בחברה הישראלית (תל אביב: ספרית פועלים, 1984), 147

¹⁰² חנה קליין (חברת וועד באגודה לשמירה על זכויות הפרט)... 7

¹⁰³ שם, 18

¹⁰⁴ ריש גלי, כרך א', מס' 9 (ינואר, 1977), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=916>

הקהילה באור רע. דוגמא לכך ניתן למצוא בהתנהלות של האגודה וחנה קליין מול עיתון הסטודנטים "יתוש" וגם בתיקון שנעשה מול מערכת ידיעות אחרונות בנוגע לכתבת תדמית שיזמה האגודה.¹⁰⁵ אחד ההישגים התקשורתיים הגדולים של האגודה הייתה הכתבה הטלוויזיונית במסגרת התכנית "השעה השלישית". התכנית הוכתרה כהצלחה הסברתית והוועד דיווח על התכנית בהרחבה בעלון הרשמי והציג גם סיקור תקשורתי בעיתונות לאחר השידור.¹⁰⁶ סך הכל האגודה הצליחה לבסס יחסים טובים עם לא מעט חברים בתקשורת הישראלית והדבר התבטא היטב בסיקור התקשורתי החיובי שהיא קבלה ככל שפעילותה התבססה וגברה.

למרות ההצלחות מול רשויות החוק וההתקדמות של ההסברה בתקשורת, היו לא מעט באגודה ששאפו לפעילות יותר רדיקלית. היושב ראש המקורי של האגודה אבי אנגל שאף לקיים הפגנה בפנים גלויות עוד בשנה הראשונה לפעילות: "הוא רצה שאנחנו נלך ברחוב. המילה הפגנה, או מצעד, לא הייתה קיימת. הוא רצה שאנחנו נלך קבוצה ברחוב, קבוצה מזוהה. בלי לומר את המילה הפגנה והיה אסיפה כללית והייתה מאוד רועשת ואנשים לא הסכימו והוא התפטר".¹⁰⁷ בשלב זה לא רק הוועד לא היה מוכן עוד לפעילות כזו אלא גם רוב החברים. אך בכל זאת חברי אגודה שרצו פעילות מעתמת יותר מצאו את מקומם. החוג הרעיוני הוקם על ידי הוועד במטרה לצקת תוכן רעיוני לפעילות וגם ליזום פעילויות שונות שיגבשו את הקהילה סביב תכנים משותפים. נראה כי החוג הפך להיות במהרה מקור לפעילות תוססת שהתנגשה עם הוועד. הוועד תמיד רצה לנהל את פעילויות האגודה בצורה ריכוזית ולקבוע את הטון בכל הנוגע לפעילות. הגישה הזאת לא הייתה מקובלת על אנשי החוג הרעיוני ומערכת היחסים בינו לבין הוועד משקפת את המתח בין פוליטיקה שמרנית לפוליטיקה אופוזיציונית הדוגלת בעימות.

החוג התחיל את פעילותו בשנת 76' והוועד קרא לחברים להצטרף אליו. היה דגש על קריאה לחברות להצטרף אליו וניכר כי הייתה תקווה כי החוג יעזור לשלב את הנשים בפעילות השוטפת של האגודה.¹⁰⁸ הקריאה כנראה עבדה שכן אחד הנציגים הבולטים של החוג בהתנהלותו מול הוועד הייתה למעשה נציגה בשם יוכי. חודשים מעטים לאחר שהחוג החל בפעילותו כבר החלו התנגשויות בינו לבין הוועד. החוג ניסה לארגן קומזיץ עצמאי בגן העצמאות וחמור מכך, הוא יצר באופן עצמאי קשר עם

¹⁰⁵ שם, 13 ו האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים... 22 בהתאמה

¹⁰⁶ ריש גלי, כרך א', מס' 5 (פברואר, 1976), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=905>

¹⁰⁷ חנה קליין (חברת וועד באגודה לשמירה על זכויות הפרט)... 8

¹⁰⁸ ריש גלי, כרך א', מס' 6 (אפריל, 1976), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=905>

עיתונאים במטרה לארגן כתבה על האירוע. בפרוטוקול הישיבה נכתב כי: "היה ויכוח סוער והסתמן הרושם שיש בדעת החוג לנקוט צעדים אקטיביסטיים שאינם על דעת הוועד"¹⁰⁹ באותה ישיבה הוועד הציעה שיהיה נציג מהחוג שידאג לדווח לוועד על הפעילות באופן שוטף. כחודש לאחר מכן החוג רצה להפעיל מענה טלפוני שוטף. הוועד החליט לדחות את העניין עד להתמקמות במשרדים חדשים.¹¹⁰ היוזמה לא הוזכרה שוב ונדמה כי היא נגנזה. חודש לאחר מכן החוג הרעיוני התפזר לאחר ישיבה סוערת במיוחד: "היתה זו מהומה שבעקבותיה הגיעו לדין ודברים בקולות רמים. הובהר, כי מאז, לא נתקיימו אסיפות של החוג הרעיוני ניתן להבין, כי כל המהומות קמו עקב הסתנות של ריקה נוכח פרישתה מהוועד". נראה כי החוג נקרע כתוצאה מההתנגשויות הבלתי פוסקות עם הוועד בנוגע לאופי הפעילות. לא היו לפעילי ופעילות החוג מספיק משאבים וזמן כדי לבסס פעילות עצמאית מהוועד והקונפליקט עמו החליש אותם פנימית ודחף אותם להתפרק.

התפרקות החוג הותירה משקעים והיקף הפעילות באגודה ירד. גם חברי הוועד הבינו כי לא ניתן להמשיך בדרך הזו. נראה כי הוועד היה מוכן לבזר את הסמכויות ולהרחיב את היקף הפעילות. כבר בתחילת '77 הציע היושב ראש סיוון מלכיאור תכנית שתבזר חלק מפעילות הוועד בקרב וועדות שונות.¹¹¹ באסיפה כללית כמה חודשים לאחר מכן הביעו חברי האגודה רצון לשינוי ונתקבלה ההצעה לבזר את סמכויות הוועד. כחלק מהדרישה לשינוי התפטרו חלק מחברי הוועד והוחלט שיתקיימו בחירות חדשות.¹¹² הבעיה היא שלאחר עיון בתקנון האגודה נקבע כי מספר הנוכחים באסיפה היה נמוך מדי שכן כדי לערוך שינויים מהותיים דרושה אסיפה בה נוכחים חצי מהחברים הרשומים. על כן הוועד המשיך לכהן כרגיל בתור וועד זמני והוועדות מעולם לא נכנסו לפעולה. אסיפה נוספת שנערכה חודשיים לאחר מכן נתקלה באותה בעיה, לא נכחו מספיק חברים. לפי העלון הרשמי התקיים דיון ער והוצעו שינויים נוספים אך כאמור מפאת בעיית הנוכחות לא התקבלו החלטות נוספות.¹¹³ חודשים ספורים לאחר מכן הנשים פרשו והיקף הפעילות הצטמצם מאוד. לא מדווח על עוד ניסיון מהותי לשינוי מבני והוועד המשיך לתפקד באותו אופן עד להפגנה ב'79 והשינויים שבאו אחריה כתוצאה משיבתם של הנשים.

¹⁰⁹ האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים..., 14

¹¹⁰ שם, 15

¹¹¹ שם, 24

¹¹² ריש גלי, כרך א', מס' 11 (מאי, 1977), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=918>

¹¹³ ריש גלי, כרך א', מס' 12 (יולי, 1977), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=919>

הוועד פעל לאורך השנים האלו בצורה ריכוזית ודיכא ניסיונות לפעולה פוליטית שלא תאמה את השקפתו. גם לאחר שהשכיל ליזום שינוי מתוך ההבנה שנדרשת מעורבות גדולה יותר מצד החברים הוועד נצמד לתקנון שהוא עצמו ניסח ותהליך השינוי נבלם כתוצאה מבירוקרטיה מסואבת. השינוי האיטי לא עמד בקצב האירועים ועד אז המתחים החריפו והנשים כבר פרשו מהאגודה. כך הוועד המשיך להתנהל בעצלתיים, מתמודד עם אדישות מצד החברים ועם גוף חברות שלם שהסתלק זה מכבר. הפוליטיקה השמרנית של הוועד נחלה כישלון. לא משום שהיא לא הביאה לתוצאות אלא שהיא לבדה לא נתנה מענה לצרכים של רבים ורבות מחברי הקהילה. ההפגנה של שנת 79, עזרה לשנות את המצב והזרימה רוחות של שינוי ואנרגיה שהאגודה נזקקה להם כמו אוויר לנשימה.

"נעימים ונעימות" – ההפגנה של 1979

השתלשלות האירועים שהובילה להפגנה הגלויה הראשונה של הקהילה הגאה בישראל מקורה בקשר שנוצר בין ארגון "בני אברהם", ארגון המייצג הומואים ולסביות יהודים בארצות הברית ובין האגודה. כמו שכבר כתבתי בחלק שעוסק ביחסים עם ארגונים זרים, ארגון "בני אברהם" בחר לערוך את הכנס שלו בשנת '79 בישראל. לקראת הוועידה שנקבעה לסוף יולי האגודה החלה להיערך במרץ. באותו זמן היה חוסר גדול בפעילים לאחר פרישת הנשים והתהפוכות של שנת '78 והוועד ללא ספק ראה בכנס הזדמנות להמריץ מחדש את פעילות האגודה. כל חברי הוועד התגייסו כולם לטפל בענייני הכנס מעניינים לוגיסטיים ועד לקשר עם האורחים הנכבדים מחו"ל.¹¹⁴

קרוב למועד דלף קיום הוועידה לרבנות הראשית שלא ראתה את העניין בעין יפה. היא הפעילה את כוחה ואיימה על המלון בו אמורה הייתה להתקיים הוועידה בשלילת תעודת הכשרות אם זה יסכים לארח את הוועידה.¹¹⁵ המלון התקפל והאגודה מצאה עצמה ניצבת בפני בעיה. בשלב זה הפרוטוקולים לא מציינים דבר אך חנה קליין שופכת אור על התנהלות העניינים. האגודה תכננה לקיים את הכנס בסתר, לשכור מלון תחת הכסות של כנס של סוכני נסיעות כאשר רוב משתתפי הוועידה ילוננו בבתים של חברי וועד וחברי אגודה. בשלב זה, פנו אל חברי אגודה שונים קבוצה של לסביות שבזמנו היו חברות בקולקטיב "צאנה ורעינה". הם דחקו בוועד לעשות משהו בנידון ולא להתקפל ולקיים את הכנס בסתר. בתחילה הוועד סירב אך לאחר מכן, התקבלה תשובה חיובית.¹¹⁶ מדבריה של קליין ניתן להבין כי בארץ היו אלו הלסביות, חברות האגודה לשעבר, אשר שמעו על מה שארע שדחקו בחברי האגודה לפעול ולא להשלים עם רוע הגזירה. אך סביר להניח שהן לא היו הגורם היחידי לקיומה של ההפגנה.

ההפגנה עצמה אורגנה על ידי קבוצת פעילות ופעילות שקמו אד הוק על מנת למחות על לחץ הרבנות. הקבוצה קראה לעצמה "הנעימים והנעמות" וכנסה מסיבת עיתונאים בו היא מודיעה על מחאתה בנוגע לגורל הכנס ולמצב ההומואים והלסביות בארץ בכלל. הקבוצה הורכבה מפעילים ופעילות ישראלים וגם חברים וחברות מהקהילה בחוץ לארץ. בסיקור התקשורתי הוזכר כי אחוז גדול מהקבוצה הוא דובר אנגלית. הקבוצה פרשה את דרישותיה: ביטול לחץ הרבנות על קיום הכנס, שינוי

¹¹⁴ האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים, ... 42

¹¹⁵ "הנעימים" ו"נעמות" תובעים זכות "לחיות ולאהוב בגלוי", מעריב, 22 ביולי 1979, 6

¹¹⁶ חנה קליין (חברת וועד באגודה לשמירה על זכויות הפרט), ... 10

דעת הקהל לגבי יחסים הומוסקסואלים וביטול החוק המנדטורי האוסר על משכב זכר.¹¹⁷ הוועד והאגודה לא עמדו באופן רשמי מאחורי ההפגנה. אך החברים הישראלים בקבוצה היו חברי אגודה והוועד החליט לתמוך בקיום ההפגנה ואף העמיד את רשימת הקשר של האגודה לטובת הקבוצה.¹¹⁸

ב-20 יולי 1979 חזונו של אבי אנגל התגשם וקבוצה של הומואים ולסביות צעדו ברחוב ראשי בתל אביב במחאה על מצבם. קהל סקרן התאסף ובחלקו קהל עוין אך היו גם אנשים שבאו לתמוך, ביניהם הנשים של התנועה הפמיניסטית בארץ שהצהירו על תמיכתן באירוע מבעוד מועד.¹¹⁹ ההפגנה הייתה אירוע מרומם ומיוחד, בפעם הראשונה חברי האגודה וביניהם חברי וועד בכירים חשפו עצמם בציבוריות הישראלית ובאו בדרישה לקבל את זכויותיהם ולא בבקשה מול הממסד. ההפגנה עצמה התקבעה בזיכרון הקולקטיבי של האגודה ומאז השפה נהייתה לוחמנית יותר. בעלון הרשמי שפותח את הפעילות בשנת '80 נכתב: "האגודה לוחמת ואינה נכנעת...אנו רוצים להמשיך במאבקנו להשגת הכרה מלאה מהחברה סביבנו ולהשיג את המטרות שהצבנו לעצמנו לפני חמש שנים".¹²⁰ בנוסף ההפגנה פתחה את הפתח לאיחוי הקרע בין הנשים והגברים והלסביות אכן חזרו לאגודה. הכנס אכן הביא לפריחה מחודשת באגודה, אך לא בצורה עליה חשבו אנשי הוועד. דווקא האיום על קיומו וההתנגדות עצמה מכך הביאה אנרגיה חדשה לאגודה והחזירה חזרה את הפורשות. שלב ההתגבשות במחבוא נגמר והחל השלב המתעמת בחייה של האגודה.

¹¹⁷ ה"נעמים" ו"נעמות" תובעים זכות "לחיות ולאהוב בגלוי"...

¹¹⁸ האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים... 44

¹¹⁹ ה"נעמים" ו"נעמות" תובעים זכות "לחיות ולאהוב בגלוי"...

¹²⁰ ריש גלי, כרך ב', מס' 1 (אפריל, 1980), אתר: <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=939>

סיכום

כאשר בודקים את התפתחות התודעה האופוזיציונית בקרב האגודה לשמירה על זכויות הפרט יש להסתכל על הרקע בו היא צמחה, האידיאולוגיה ההגמונית שהקיפה אותה והמתחים בתוכה שעצבו את המשא ומתן בין רעיונות הגמוניים לרעיונות המתנגדים להם. האגודה צמחה בסביבה בה חריגות מינית ומגדרית נתקלה בהתנגדות אגרסיבית ולכן רוב הקשרים בין הומוסקסואלים (עליהם ידוע יותר) סבבו סביב אותה חריגות, קרי, סביב המיניות שלהם. הגברים היו אלו הרוב בגרעין המייסד שהקים את האגודה והמשיכו לשלוט בוועד אשר ניהל אותה. הם כרתו ברית עם לסביות ועם טרנסגינדרים, ברית קהילתית שהתבססה על פחד ובושה אך הגרעין למתחים שאפינו את האגודה נעוצים לדעתי בסוג הפחד והבושה שכל אחת מהקבוצות חוותה. ג'ודית' הלבסטאם מאפיינת בצורה מוצלחת את ההבדל בין הבושה שחווים גברים הומוסקסואלים המשתייכים לאליטה האתנית והמעמדית של החברה לבין הבושה שחוות לסביות וואו חריגים אחרים מההטרונורמטיביות. לפי הלבסטאם, מקור הבושה של הגבר ההומוסקסואל נובע מכך שהוא חש שנמנעות ממנו הפריבילגיות המגיעות לו חברתית בגלל נטייתו המינית. לכן ההומוסקסואל מנסה להשליך את הבושה שלו הלאה, אל חריגים וחריגות גדולים יותר ולתבוע את המגיע לו על פי הסדר הפטריארכלי הקיים.¹²¹ ההומוסקסואל אם כן הוא סוכן של רעיונות הגמוניים ושואף לבצע רפורמה פשוטה כדי שיוכל להתברג למקומו הראוי בראש הפירמידה. עבור שאר החברות והחברים בקהילה הגאה, מקור הבושה הוא רחב יותר ונובע מתוך דחייה גדולה יותר. הם לא יכולות ויכולים לאמץ פרקטיקות הגמוניות ולכן שואפים ליצירת אלטרנטיבה רחבה יותר.¹²²

ההבחנה של הלבסטאם חיונית שכן היא מאירה את בסיס המתחים ששררו באגודה ומאפשרת להבין את הדיאלקטיקה שנערכה שם בין רעיונות הגמוניים ורעיונות אופוזיציוניים ומראה איזו קבוצה הייתה נשאת של איזה סט רעיונות. הוועד של האגודה ייצג למעשה את הערכים ההגמוניים של מהוגנות, בורגנות ונראות מגדרית תקינה. הייתה לו שאיפה להתנהל כארגון ציבורי מכובד וליצור קשרים עם הממסד, לזכות בהכרה שלו. יחד עם זאת רעיונות של התנגדות זרמו מכיוונים שונים. החיבור עם חו"ל הביא כל הזמן דימוי של שינוי והצלחה שסיפק גם לוועד חזון גדול יותר. יחד עם זאת, הלסביות דחפו לכיוונים רדיקליים יותר. הן לא שאפו להשתלב בתוך החברה הכללית משום

¹²¹ Judith Halberstam, "Shame and White Gay Masculinity", *Social Text*, Vol. 23 (2005), 224

¹²² Ibid, 226-227

שבתור נשים מצבן רע יותר מראש. אין להן את האפשרות לבנות את עצמן בצורה עצמאית כמו הגברים והן גם דוחות את האופציה של להסתמך על גברים עצם היותן לסביות. אם כך הנשים היו אלו שייצגו רעיונות של התנגדות בתוך האגודה. יחד איתם היו הצעירים ושאר הגברים אשר חשו שהם לא רוצים את התפיסות השמרניות לגבי נראות מגדרית וחביון מיני. הם שאפו לזכות בקבלה על סמך מה שהם ולא על סמך היכולת שלהם להשתלב בסדר הקיים.

לכן סקרתי את התפתחות האגודה בשנים ההם דרך שלושת נקודות הניתוח שבחרתי: הקשר עם העולם, הקונפליקט המגדרי ולבסוף המתח בין חריגות לבין מהוגנות. אלו הם הזירות בהם התקיים מעין דיאלוג בין רעיונות הגמוניים לבין רעיונות של התנגדות כאשר כל סט של רעיונות יוצג על ידי קבוצה אחרת בתוך האגודה. יצירת הקשרים עם הארגונים בחו"ל והרעיונות שהם הביאו הנה דרך מבקרים חיזקו את התודעה בקרב אנשי האגודה ונתנו רוח גבית לפעולות קוראות תיגר. הוועד השמרני במיוחד היה זקוק לחיזוק מהזרים והזרות. הוועד פירש את הרעיונות הרדיקליים מחו"ל כקדמה מערבית ולא כחריגות מביישת ולכן הקשר עם חו"ל היה הכרחי בשבילו כדי לנוע אל עבר נתיב של התנגדות וערעור על מוסכמות.

הקונפליקט המגדרי באגודה גם שימש כאתר של משא ומתן בין רעיונות. ניתן לראות כיצד הנשים הכניסו ביקורת פמיניסטית לאגודה ועזרו להקים את מוסדותיה. העצמאות הנשית ויכולת הפעולה שהן רכשו דחפו את האגודה להתפתח לכיוונים קהילתיים והיו הדלק המניע שלה בשנותיה הראשונות. חנה קליין מסכמת: "הדיאלקטיקה הזו של גברים ונשים שנפרדו ואז חזרו-הסינתזה הזו עשתה טוב. אני בכלל חושבת שבמהלך השנים, אנחנו הפמיניסטיות המשכנו ללכת בתלמים ובדברים שלנו, ולגברים הייתה את האגודה שלהם, אבל כן הייתה העצמה הדדית".¹²³ הנשים היו אלו שדחקו בגברים להפגין בגלוי ותמיד ייצגו את הקול החתרני באגודה. בלעדיהן, לא היה מתקיים המתח ההכרחי בין שמרנות לחדשנות, מתח שבלעדיו לא קיימת תודעה אופוזיציונית.

לבסוף קיים המתח הכללי בין הרצון בשינוי מול מגמות שמרניות של הוועד. הניתוח הזה מגלם למעשה את השסעים השונים ומצביע על נקודות חיכוך בין השקפות העולם השונות שהתקיימו באגודה. עבור הגברים של הוועד האגודה הייתה אמורה להיות הכרטיס לשחרור מהבושה שלהם.

¹²³ חנה קליין (חברת וועד באגודה לשמירה על זכויות הפרט)... 12

לצאת מהפארקים ולהתקבל בטרקלינים של החברה הכללית. הם רצו בעצם לקבל את הפריבילגיות הגבריות שלהם מבלי לוותר על המיניות שלהם או להחביא אותם. החיבור עם הנשים ועם הטרנסגינדרים עימת אותם עם השקפות שונות והכריח אותם לנקוט קו תקיף יותר אל מול הממסד.

האגודה הייתה למעשה אותו מרחב בו מתקיימת דיאלקטיקה בין רעיונות הגמוניים לרעיונות של התנגדות. היא הייתה קהילה שנבנתה מקבוצות שונות שהתאחדו סביב פחד, בושה ורגש של שונות, גם אם תחושות אלו נחוו בצורה שונה. הסיפור של האגודה מצביע על הצורך בקבלת ההטרואגניות ומאיר את התרומה שהייתה לנשים בקידומה. כמו כן ניתן לראות כיצד מגמות פטריארכליות וכוחניות היו קיימות באגודה עוד בלידתה. דווקא המאבק במגמות אלו הוא זה שהוליד את השינוי ואת התחלת המלחמה שהביאה את ההישגים מהם נהנית הקהילה כיום. ההסתכלות אל העבר מאפשרת להבין כיצד התחילה האגודה להתנגד, על אילו כשלים התנהגותיים שלה בעבר היא חוזרת כיום ומה עלולות להיות ההשלכות לכך בעתיד.

ביבליוגרפיה מקורות ראשוניים

האגודה לשמירה על זכויות הפרט, מחברת פרוטוקולים. 1975-1979 תל אביב: נערכה בשנת 2002.
עלון "ריש גלי" של האגודה לשמירת זכויות הפרט, 1975-1980. תל-אביב.
<http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?categoryID=983> [גישה ב: 5 באוקטובר, 2013].

ראיונות

קליין, חנה (חברת וועד באגודה לשמירה על זכויות הפרט). ריאיון אישי. 4 באוגוסט 2013.

פרסומים בעיתונות

"8 גופות נתגלו בביתו של הומוסקסואל בארה"ב." מעריב. 24 בדצמבר 1978, 2.

"ה'נעימים' ו'נעמות' תובעים זכות 'לחיות ולאהוב בגלוי'." מעריב. 22 ביולי 1979, 6.

"מבנה הורמונלי מעוות נתגלה בנשים לסביות." מעריב. 16 בפברואר 1972, 18.

נאור, ע. "הומוסקסואל." דבר. 17 בדצמבר 1970, 11.

סבוראי, י. "חברת הימין השלישי יצאה למרחב." מעריב. 9 באוגוסט 1964, 10.

ספרות משנית

אילני, ע. "נגע נפוץ במזרח: תיאורים של משכב זכר בימי המנדט." אסופת תיאוריה קווירית: 1-26.

הארט, ה.ל.א, חוק חירות ומוסר. תל אביב: ידיעות ספרים, 2006.

סימן ה' לחוק העונשין, ס' 351, תשל"ז 1977, ספר החוקים 278, 864.

שפירא, י. עילית ללא ממשיכים: דורות מנהיגים בחברה הישראלית. תל אביב: ספרית פועלים, 1984.

Ashforth B. E. and F. Mael. "Social Identity Theory and the Organization." *The Academy of Management Review*, Vol. 14, No. 1 (January, 1989): 20-39.

Fink, A. S. and J. Press. *Independence Park: The Lives of Gay Men in Israel*. Stanford: Stanford University Press, 1999.

Halberstam, J. "Shame and White Gay Masculinity." *Social Text*, Vol. 23 (2005): 219-233.

Mansbridge, J. "The Making of Oppositional Consciousness." In *Oppositional Consciousness: The Subjective Roots of Protest*, edited by M. Aldon & J. Mansbridge, 1-19. Chicago, Chicago University Press, 2001.

Negron-Gonzales, G. "Hegemony, Ideology & Oppositional Consciousness: Undocumented Youth and the Personal Political Struggle for Educational Justice." *ISSC Working Paper Series 2008-2009*, No. 36 (July, 2009): 1-45.

Shalom, H. "The Story of CLaf: The Community of Lesbian Feminists." In *Sappho in the Holy Land: Lesbian Existence and Dilemmas in Contemporary Israel*, edited by C. Frankfort Nachmias & E. Shadmi, 39-64. Albany: SUNY Press, 2005.

Wieloch, N. "Collective Mobilization and Identity from the Underground: The Deployment of "Oppositional Capital" in the Harm Reduction Movement." *The Sociological Quarterly*, Vol. 43, No. 1 (winter, 2002): 45-72

אתרי אינטרנט

ינוביץ', ד. האגודה לשמירה על זכויות הפרט. "תולדות סיוון מלכיאור." 1 באוקטובר, 2009, <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=847> [גישה ב: 1 באוקטובר, 2013].

ינוביץ', ד. האגודה לשמירה על זכויות הפרט. "תולדות אבי אנגל." 1 באוקטובר, 2009, <http://www.glb.org.il/he/history/articles.php?articleID=837> [גישה ב: 1 באוקטובר, 2013].